№ 72 (8904) БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

Бурят Үнэн

КПСС-эй Бурядай обкомой, Улан-Удын горкомой, Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй орган

1959 оной мартын 28, суббото | Сэн 20 мүнгэн

РЕСПУБЛИКЫН КОЛХОЗ, СОВХОЗУУДАЙ ХАБАРАЙНГАА ТАРИЛГАДА ХЭР БЭЛЭН БОЛООД БАЙҺЫЕНЬ

МАРТЫН 26-һаа АПРЕЛИИН 5 ХҮРЭТЭР ОЛОНИИТЫН ХҮСӨӨР ШАЛГАЖА ҮЗЭЕ

1959 он МАРТ 28 СУББОТА

Мүнөөдэр—шалгалтын гурбадахи үдэр

Хабарай тарилга ойртоо, хамаг хүсэеэ элсүүлэе!

...эрхэ бүри урин дулаан бо-
...дөө нютагуудта тарилга
...а халуун хаһа ойртобо.
...ал республика доторнай
...н хүдэлмэри урда жэлнүү-
...эртэ, апрелиин 10-аад ба-
...лэхээр хүлеэгдэнэ. Тии-
...гаран хонигһо колхоз,
...ай трактор, машина-
...дээрэ гаргагдаха, үндэр
...түлөө тэмсэлдэ механиза-
... болон колхознигууд олоо-
...дуулагдаха болоно.

... Коммунистическэ партиин
...II съезд хүдөө ажахын бү-
...бэринүүдые хурдан түргэ-
... орон доторoo үдэ
... элбэг дэлбэг болгохо
... түсэб хараалаа. Илан-
...о таряалангаа аша үрэ
...рүүлхэ асуудалда горьё
...арал хандуулагдажа, 1965
...ii миллиард пүүд орооһо
...а зорилго табигданхай.
... съездын тогтоол до-
... хэлэгдэнэ: «Хүдөө ажа-
...үйлэдбэриин үндэһэ һуу-
... орооһо таряа ургуулан
... хүсэ хэмжээгээр дээшэ-
...таряалангай талаар
... шугам зандаа саашадаа
...а байна».

...

...оорoo, тарилгын хүдэлмэри
...манай туйлаха бүхы амжал-
...эгээл шиидхэхы, эгээл ха-
...тагай үе болоно. Хэрбээ энэ
...сагые эрхимээр хэрэглэжэ,
...арга боломжоёо гүйсэд
...шадаа һаа, хүдөө ажахы-
...хубилалта туйлаха байһа-
...йтай.

...республикымнай колхоз,
...орооһото, тэжээлэй болон
...ургамалай тогтууритай урга-
...н тула хабарай халуун ха-
...зэргэ бэлэдхэлтэйгээр уг-
...наб? Сэхынь хэлэхэдэ, за-
...гууд, ажахынууд нобшор
...р тарилгын хүдэлмэридэ
...хүрэтэр гүйсэд бэлэн бэ-
...ар. Яруунын, Хориин, Ку-
... болон бусад аймагай хэ-
... колхозууд трактор, ма-
...заһабарилжа дүүргээдүй.
... Кударын аймагай Стали-
...Лениинай, Сэлэнгын Тельма-
...нэрэмжэтэ колхозойхид, Хориин
... № 2 фермэ газарай хүрьһэ
...хэ, тарилга хэхэ техникээ
... март һара соо заһабарил-
...ээд, тэсэшэгүй гээгдэлдэ
... Тэрэшэлэн зарим нюта-
...заһабарилгын шанар муу,
...ушаа тэндэхи РТС-үүд таа-
...й хэмжээ абадаггүй бай-
...эшээнь, Дзержинскиин нэ-
... артельһээ бэшэ Бичурын
... бусад колхозууд техникээ
...галтагүйгөөр заһабарилһан

...римтануудаа юу харуулнаб
...энэ эрхэ байдалда трак-
...шинануудаа заһабарилха-
...колхозуудта Хүдөө ажахын
...рство, аймагуудай болон
...эй хүтэлбэрилэгшэд зохи-
...амжа үзүүлээгүй, энэ хэ-
...н хангалтагүйгөөр хүтэл-

бэрлиһэн байха юм. Зорилго юуб гэхэдэ, урда жэлнүүдэй алдуу эндүүнүүдые дабтангүйгөөр, апрелиин эхеэр бүхы трактор, машинануудай заһабарилгые сум дүүргэхэ, тарилгада бэлэдхэлэй талаар колхоз болон совхозуудай хоорондын шалгалта эмхидхэхэ, полевой станүүдэй хүдэлмэриие эхилхэлээ урид эрхим механизаторнуудай бүхы тракторна бригадануудые байгуулха хэрэгтэй.

Хабарай тарилые эмхитэй һайнаар үнгэргэхэ хэрэгтэ үрэһэ хүрэнгэ бэлэдхэлгэ түрүү зэргын удхашанартай. Гэбэшье аймагуудай олохон колхоз, совхозууд эрхим шанартай үрэһэ хүрэнгэ мүнөө хүрэтэр бэлэдхээгүй байха юм. Һаяхан партиин областной комитет Ториин аймагай колхозуудай хабарай тарилгада ямараар бэлэдхэжэ байһан тухай асуудал хаража үзөөд, горьтойхон дутуу дунданууды элирүүлһэн байна. Эндэхи зарим колхозууд тарилгада дутамагүй хүрэхэ үрэһэ хүрэнгэ бэлэдээгүй, тиихэдэ хартаабхын хүрэнгэ түсэбэй ёһоор нэгэшье колхоз хааганагүй гэжэ тэмдэглэгдэнэ байна. Гэхэтэй хамта, Закаменай, Кяхтын болон бусад аймагай колхозууд шанар муутай үрэһэ хүрэнгэтэй һайн шанартай үрэһөөр һэлгүүлхэ тушаа мүртэй юумэ хэнэгүй, зарим нютагтай, жэшээнь, Яруунын «Путь социализма» колхоздо хүрэнгын орооһон гутаагдаһан байна.

Иимэ байдалтай саашадаа эбсэлхы аргагүй. Эдэ үдэрнүүдтэ бушуу хэмжээ абажа, түсэбэй ёһоор дүүрэн хүрэхэ үрэһэ хүрэнгэ бэлдэжэ, тэрэнээ тарилгын шанарта хүргэхэ, орооһо сэбэрлэлгэ машинануудые хоёр халаанда хүдэлгэжэ, апрелиин 10 болотор үрэһэ хүрэнгээ һэлгүүлхэ хүдэлмэриие бүри дүүргэхэ зорилго табигдана. Тиихэдэ хартаабхын хүрэнгэ бэлдэхэ тушаа бүхы арга боломжоёо хэрэглэхэ ёһотойбди. Юуб гэхэдэ, республикын колхоз, совхозууд хартаабхын хүрэнгэ хааха түсэбэйнгөө оройдоо хахадынь дүүргэнхэй бшуу. Тиимэһээ хүдэлмэришэд, колхознигууд, алба хаагшадһаа болоод, хүршэ областьнуудһаа хартаабхын хүрэнгэ худалдажа абаха ушар гараад байна. Энэ хүдэлмэриие нэгэшье үдэрөөр хойшолуулжа, удааруулжа болохогүй.

Хабарай тарилгын эхилтэр үсөөхэн үдэр үлэбэ. Баян ургасын үндэһэ һуури байгуулхын тула поли дээрэ мүн лэ бусад шухала хүдэлмэри ябуулха хэрэгтэй. Нэн түрүүн таряалан, сабшалан дээрэ, илангаяа кукуруза тариха газарта нютагай үтэгжүүлгэ ехээр гаргаха, газараа уһалха болон бусад хүдэлмэриие хүдөөгэй ажалшад, мэргэжэлтэд, ажахын хүтэлбэрилэгшэд габшагай ёһоор үнгэргэхэ уялгатай.

Гадна тарилгые агротехническэ богони болзор соо, һайн шанартайгаар үнгэргэхэ хэрэгтэ механизаторнууд шиидхэхы үүргэ дүүргэхэ зэргэтэй. Тиимэһээ тэдэнэй мэргэжэл шадабариие дээшэлүүлхэтэй хамта, ажалай түрүү арга методүүдтэ һургаха, бригадануудые зүбөөр эмхидхэхэ ёһотой болонобди. Яахадааб гэхэдэ, мүнөө жэл орооһото ургамалай тарилгые гол түлэб хэрээһэлэн, нарин рядтайгаар хэхэ, кукуруза болон бусад пропашной ургамалые имагтал квадратно-гнездовой аргаар тариха зорилго табигдана.

Хүдөө ажахын бүхы хүдэлмэрилэгшэд! Һаяын үдэрнүүдтэ тарилгада бэлэдхэлэй хүдэлмэриие сүм дүүргэжэ, долоон жэлэй түрүүшын хабарые амжалтатайгаар үнгэргэхын түлөө бүхы хүсөөрөө оролдоё, бүгэдөөрэн социалистическэ мүрысөөндэ хабаадая!

...офсоюзуудай XII съездые ажалай шэнэ амжалтаар угтаа

...гай «Серп и молот» гэжэ ... металлургнууд профсою-... XII съездые ажалай шэнэ ... р угтаба. Булад хайлуу-... Петр Емельянов һаяхан ... шудхалгаяа сагһаань 50 ... урид дүүргээ. Мүн булад ... ша Олег Исаков съездын ... үдэрые түргэнөөр шуд-... з угтаа. Мүнөө Олег Иса-... ран тонно булад һарынгаа ... гадуур хайлуулан гаргаа. ... тус заводой коллектив ... зудай съездэ өөһэдынгөө ... рапорт эльгээгээ. Тэрээн соонь иигэжэ хэлэгдэнэ: «Бидэнэр профсоюзуудай XII съездын хүндэлэлдэ шэнэ, дээшэлүүлэгдэһэн уялга абаһан байгаабди. Съездын хүдэлмэреэ эхилхэ үдэр 3.150 тонно булад, 3.600 тонно прокат түсэбһөө гадуур гаргаабди».

Бүхы совет арадтал адли, чэлябинскэй металлургнууд долоон жэлые болзорһоонь урид дүүргэхын тулада хамаг хүсэ шадалаа элсүүлэнхэй. Мүнөө энэ заводто коммунистическэ ажалай коллективэй нэрэ зэргэдэ хүртэхын түлөө 50 гарач бригада, участок, халаан тэмсэнэ.

Түрүүшүүлһээ жэшээ абахаяа яанаб

(Бичурын совхоз кукурузын тарилгада хангалтагүйгөөр бэлдэнэ)

Бичурын аймагай олохон колхозууд кукурузын баян ургаса абаха зорилгоор бага бэшэ хүдэлмэри ябуулна. Жэшээлхэдэ, Логовскиин нэрэмжэтэ колхозой кукуруза ургуулагшад тарилгадаа наруули, уһалагдадаг һайн газар шэлэжэ абаад, тэрээн дээрээ гектарай 30—30 тонно наг шэбхэ зөөжэ гаргаа. Энэ хүдэлмэри мүн Ждановай нэрэмжэтэ колхоздо эмхитэйгээр ябуулагдажа байнхай. Эндэ наг шэбхэ зөөлгэдэ 4 трактор, хэдэн автомашина хүдэлнэ. Эдэ үдэрнүүдтэ комплексно бригада бүхэндэ аргал шэбхэ зөөлгэдэ 10—12 хүн ажаллажа эхилээ. Тэдэнэр үдэртөө 100 тонноһоо бага бэшэ наг шэбхэ полидо зөөжэ гаргаха юм. Тиигэжэ колхозой гэшүүд 140 гектарай га бүридэ 30—30 тонно шэбхэ зөөхэ уялгаяа апрелиин эхеэр дүүргэхэ байна.

Гэбэшье аймаг дотор кукурузын поли дээрэ наг шэбхэ зөөхэ хүдэлмэри зарим нютагуудта хангалтагүйгөөр эмхидхэгдэнэ.

Манай газетын рейдовэ бригада энэ талаар Бичурын хониной совхозойхидой ажалые шалгажа үзэһэн байгаа. Байгша ондо тус совхоз 200 гектарта кукуруза тарихаар түсэблэнхэй. Энэ ургамал тарихаар, уһалагдадаг һайн газар шэлэгдэн таһалагдаа. Кукурузын ехэнхи хубинь эртын пар дээрэ таригдаха юм. Совхоздо эмхидхэгдэһэн кукуруза ургуулагшадай звенонуудһаа нүхэр Цыденжап Цыреновэй даадаг звеное һайнаар ажаллана гэхээр. Энэ звеногойхид Дабаата гэжэ газарта 30 гектарай га бүридэ 27 тонно, Амгалантада—10 гектарай тус бүридэ 20 тонно наг шэбхэ зөөгөө. Эндэхид даажа абаһан 50 гектар газар дээрээ квадратно-гнездовой аргаар тарилга хэжэ, гектарай 350 центнер ургаса абаха зорилготой.

Кукуруза ургуулжа абаха хүдэлмэридэ агротехническэ түрүү аргануудые үргэнөөр хэрэглэхэ юм. Нүхэр Цыреновэй звено пар дээрээ наг шэбхэ тараагаад, уһалһанайнгаа удаа культиваци хэхэ, тиигээд тарилгаяа 4—5 үдэрэй турша соо үнгэргэхөөр хараална. Ургамалай ургажа байха үедэ газарыень хоёр дахин уһалха, минеральна үтэгжүүлгэ тарааха байна. Хэрэгтэй соонь культиватораар зуруудай хоорондын элдүүрилгэ хэхэ. Тус звенодо мүнөө «Беларусь» трактор, «СКГ-6» маркын сеялкэ, «КП-3», «КРН-4,2» маркын культиваторнууд болон бусад зэр зэмсэг даалгагдажа үгтэнхэй.

Энэ жэлдэ кукуруза ургуулагшад ехэхэн уялгануудые абаа гээшэ. Тиигэбэшье тэдэнэй хүдэлмэридэ зарим дутагдалнууд бии байһаар. Илангаяа поли дээрэ нютагай үтэгжүүлгэ гаргаха хүдэлмэри совхозой бусад отделенинүүдтэ удааржа байна. Жэшээнь, Гутай нютагта 50 гектарта кукуруза таригдахаар хараалагдаа. Эндэ оройдоол 136 тонно наг шэбхэ зөөгдэнхэй. Һүүлэй хэдэн үдэр соо юуншье хэгдэнэгүй.

— Бэлдэжэ абаһан наг шэбхэ үгы байнабди. Намартаа хэдэн обоохойнууд бэлдэгдэһэн юм. Тэдэмнай үбэлэй хүйтэндэ зада хүршэнхэй, дулаархые хүлеэжэ байнабди,—гэжэ эндэхи бригадын бригадир нүхэр Очиров хэлэнэ.

Тиин малай байранууд сооһоо шэбхэ гаргагданагүй. Тэрээндэ хүн зониие олоор элсүүлжэ шадаа һаа, ехэ хүдэлмэри хэгдэхээр һэн. Энэ арга мүнөө болотор хэрэглэгдэнэгүй бшуу. Рейдовэ шалгалта хэгшэдэй ябаһан үдэр гансал Шэбэртын бригадада наг шэбхэ зөөгдэжэ байгаа. Совхозой 2-дохи отделенидэ мартын 14-һөө 20 болотор кукурузын поли дээрэ нэгэшье тонно үтэгжүүлгэ гаргагдаагүй.

Кукуруза тариха звенонуудые эмхидхэхэ гэжэ хэлсэгдэһээр нилээд саг үнгэрөө. Тиигэбэшье звеное даагшад һэлгэгдэжэл байна. Мүнөө тарилгын халуун үе дүтэлөө. Харин Шэбэртын бригадада звеное даагшаар хэнэй ажаллаха байһаниинь тодорхойлогдоогүй байна. Нэгэ зариманиинь хэлэхэдээ, Юрий Батаров ажаллаха, нүгөөдүүлынь—Иван Очиров хүдэлхэ юм гэлсэнэ. Тиихэдэ кукуруза ургуулагшадтай хоёр үдэрэй семинар үнгэргэгдэбэшье, тэндэ кукурузашад бултадаа сугларжа шадаагүй байшоо. Кукуруза ургуулагшад мүнөөнһөө эхилжэ юу хэхэ тухайгаа хэлсэхэ, энэ ургамалай агротехникэтэй һайса танилсаха ёһотой байгаа ха юм.

Тарилгын үедэ совхоздо кукурузын 4 сеялкэ хүдэлхэ байна. Тэдэнь булта бэлдэгдэжэ, квадратно-гнездовой аргаар тарилгада тааруулагдан заһагдаагүй. Совхозой мастерскойн дэргэдэхи хашаа соо байһан «СКГ-6» маркын хоёр сеялкын нэгэниинь зарим детальнуудай үгы дээрэһээ тарилгада бэлэн болоогүй байһаар. Гадна кукурузын ургасада гектарай 150 килограмм минеральна үтэгжүүлгэ оруулагдахаар хараалагдана. Тиин тус совхоздо мүнөө нэгэшье тонно иимэ үтэгжүүлгэ абтаагүй байна.

Мүнөө совхозойхид кукурузын поли дээрэ наг шэбхэ гаргаха түсэбөө арайхан хахадлажа байна. Энэ хүдэлмэриие шууд түргэдхэхэ, мүн бусад дутагдалнуудаа усадхахын тулада совхозой дирекци, парторганизаци хэмжээ абаха ёһотой.

Манай газетын рейдовэ бригадада хабаадагшад:
П. Гылыков, агроном, **А. Марков**, КПСС-эй айкомой пропагандист, **Б. Бальжинов**, кукуруза ургуулха звеногой гэшүүн, **Т. Гармаев**, манай корр.

Тарилгада бэлэн

Зэдын Сталинай нэрэмжэтэ колхозой 3-дахи комплексно бригадын трактористнууд КПСС-эй XXI съездын шиидхэбэринүүдые хэрэг дээрэнь бэелүүлхын түлөө тэмсэжэ, ажал дээрээ шэнэ амжалтануудые туйлана.

Колхозой механик Даши-Галсан Цыреновэй, комплексно бригадын бригадирые техникын талаар орлогшо Базар Жигмитовэй хүтэлбэреэр хүдөө ажахын машина, тракторнууд саг болзортоо заһабарилагдажа, тарилгада бэлэн болгогдоо. Колхозой механизаторнууд 9 трактор, 9 плуг, 9 сеялкэ, кукурузын 2 сеялкэ, 2 культиватор, «ЛБД-10» маркын 1 лущильник болон бусад техникэ заһабарилаа юм. Һаяхан тус колхоздо гүрэнэй комисси ерэжэ, машина, техникын заһабарилга шалгаад, тарилгадаа түгэс бэлэн болонхой гэһэн сэгнэлтэ үгөө.

Ц. Сагалеев.

Эртын борнойлго эхилбэ

СЭЛЭНГЭ. (Телефоноор абтаба). Һаяын урин дулаан үдэрнүүдтэ хада, гүбөөнүүдэй наруули, майла газарай хүрьһэн нилээдгүй гэдэжэ, эндэхи совхозой фермын механизаторнууд пар дээрээ шииг нойто барихын тула эртын борнойлго хэжэ захалаа. Совхозой 4-дэхи фермын трактористнар нүхэд Тютрин, Красиков «ДТ-54» тракторай агрегадайхид Доодо Нуга, Ута Поли гэжэ газарнуудта пар дээрэ борнойлго хэжэ, түрүүшын 50 гектарта шииг нойто баряа. Эндэхид үдэрэй дулааниие һамбаашалан, үдэһөө хойшо газарайнгаа һайн гэдэхэдэ борнойлжо эхилнэ. Тиигэжэ совхозойхид хамта 150 гектар парай газар түүбэрилэн борнойлоо.

Тэрэшэлэн аймагай «Коммунизм» колхозойхид баһал хамта 50 га газарта шииг нойто бариха борнойлго хээд, энэ хүдэлмэреэ үдэрһөө үдэртэ улам эршэмтэйгээр ябуулна. Тус артельдэ тракторист нүхэр Бадмацыреновэй агрегат илангаяа бүтээсэ ехэтэйгээр ажаллана.

Д. Бадмажапов,
«Красная Селенга» газетын редакторай орлогшо.

Урдынгаа алдууе дабтахагүй

...Барханай сомоной Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой центр. Колхозой центрһээ арбаад километрын зайда олон гэрнүүд, малай шэнэ шэнэ байранууд, полевой станууд эндэ тэндэ жэрылдэнэд. Эндэһээ зүүлжээ үргэн уужам таряалангай поли болошоно. Энэ поли Галтайн, Хонхинойн уһалууриин системэнүүдһээ уһалагдадаг, кукуруза тарихада тааруу зохид газар юм. 4—5 жэлһээ эхилжэ барханайхид эндээ кукуруза таридаг болонхой. Теэд мүнөө болотор энэ газарһаа кукурузын һайн ургаса абажа шадаагүй юм. Юундэб гэхэдэ, эндэхи газараа мүртэйгөөр уһалдаггүй, үтэгжүүлдэггүй байгаа.

Колхозой гэшүүд энэ алдуугаа мүнөө жэлдэ дабтахагүйн тула ехэхэн оролдолго гаргажа байна. Долоон жэлэй түсэбые саг болзортонь дүүргэхэ гэһэн уялга абанхай. Энэ уялгаяа нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэхэ гэжэ колхознигууд январь һараһаа эхилжэ наг шэбхэ поли дээрээ абаашажа адхана. Мүнөө эндэ 1000 гаран тонно наг шэбхэ гаргагданхай.

Энэ мэтээр тус колхозойхид (колхозойнь түрүүлэгшэ Г. Э. Дамбаев) энэ жэл элбэг ургаса хуряахын тула бии байгаа бүхы арга боломжоёо хэрэглэнэд.

Март һарын 15-һаа апрелиин 15 болотор тус колхозойхид наг шэбхэ гаргаха ударна һара соносхоо юм. Энэ һарын түрүүшын нэгэ үдэрэй туршада 100 тонно наг шэбхэ гаргагдаа һэн.

О. Намжилон.

Курумкан.

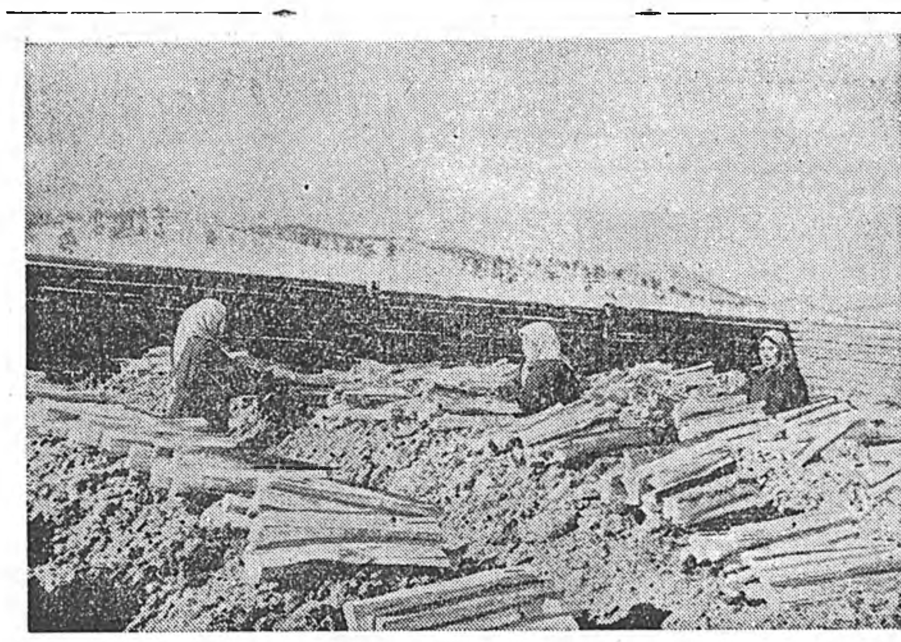

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: «Коммунизм» колхозой (Иволга) Ц. Пурбуевагай даадаг огородой звеногойхид парник дээрэхи наг шэбхэеэ галдахала бэлдэжэ байна.

А. Бадаевай фото.

КУРУМКАНАЙХИДАЙ ҮҮСХЭЛЫЕ ДЭМЖЭНЭБДИ

Сабшалангай гектар бүриһөө 15,5 центнер үбһэ абахабди гэжэ Иволгын луговодууд мэдүүлбэ

Һаяхан Иволгын колхозуудай, совхозой 30 гаран луговодууд болон мелиораторнууд «Улаан Оронго» колхоздо сугларжа, ажал хүдэлмэри, дүй дүршэл, саашанхи зорилго тухайгаа хөөрэлдэбэ. Сабшалангай ургасые нёдондонойхиһоо хоёр дахин дээшэлүүлхэ тухай Курумканай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой гэшүүдэй бэшэгые суглаанда хабаадагшад халуунаар дэмжээ.

Суглаанда үгэ хэлэһэн аймагай эрхим луговодуудай хөөрөөн доро толилогдобо.

Оролдоод, ажаллаад байхада үндэр ургаса абтаха

(Иволгын совхозой луговод П. Ц. ЦЫДЫПОВЭЙ үгэһөө)

Манай Сталинай нэрэмжэтэ колхоз мүнөө совхозой нэгэ фермэ болонхой. Нёдондо тэндэхи хоёр комплексно бригадада луговодуудай нэгэ нэгэ звено эмхидхэгдээ һэн. Нэгэндэнь үнинэй дүй дүршэлтэй луговодууд нүхэд Санжиев, Гармажапов, нүгөөдэдэнь —Гарма Максаровтай би хүдэлөөб.

157 гектар сабшалангай газар звенодомнай даалгагдаһан юм. Тэрэнээ үбһэ ногооной ургажа байха үедэ гурба дахин уһалаабди. Газарай хүрьһэндэ шииг нойто барихын зорилгоор түрүүн апрелиин 20-доор, удаань—майн 10-даар, гурбадахииень—июниин түрүүшын 10 хоногто уһалаа һэмди.

Сабшалангай ургасые дээшэлүүлхын түлөө ехэ оролдолго гаргагдаа. Тиигэжэ бүхы сабшалан дээрэһээ баян ургаса абтаа һэн.

Колхозоймнай правлени ажал хүдэлмэриемнай зүбөөр сэгнэжэ, тус бүридэмнай 1200 түхэригэй шан үгэһэн байна. Гадна хэды луговодуудта, тэрэ тоодо намдашье «Эрхим луговод» гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгогдоһон юм.

Эдэ үдэрнүүдтэ уһалууриимнай системэ, һубаг канаванууд заһабарилагдаад, сэбэрлэгдээд байнхай. Мүн ехэхэн талмайда тошон халяагдаһан байна. Гандангишье жэл болоо хадань, сабшалангайнгаа газар уһаар дутаахагүйбди.

Гектар бүридэ 40 тонно шэбхэ гаргахаар түсэблэгдэһэн гээшэ. Зүгөөр бригадынхиднай үбэлдөө бибатай шэбхэ сабшаланда гаргаагүй. Апрельдэ гээгдэлээ хүсэлдүүлхэбди. Энэ шухала хүдэлмэри түргэдхэхэ тушаа совхозоймнай хүтэлбэрилэгшэд бодомжолхо ёһотой.

Гектар бүриһөө 40 центнер үбһэ хуряахабди

(Иволгын совхозой хоёрдохи фермын луговод Л. И. ГЕРМАШЕВОЙ үгэһөө)

Нёдондо манай звенодо 7 хүн хүдэлөө һэн. Тус бүридэмнай 100 шахуу гектар сабшалан даалгагдаһан юм. Иигэжэ хамтадаа 600-гаад гектар газартай байгаабди. Тиихэдэ бүхы сабшалангай гектар бүриһөө дунда зэргээр 15 центнер үбһэн абтаһан байгаа. Тэрэ тоодо 100 шахуу гектарай га бүриһөө центнер хуряагдаа һэн. Иигэжэ «Заветы Ильича» колхоз, мүнөө совхозой хоёрдохи фермэ, 1957 онойхиһоо 5 мянга гаран центнер үбһэ ехээр бэлдэһэн юм. Гэхэтэй хамта нёдондо хабарынь хүйтэн, зундаа ганданги байгаа һааб даа. Тиимэшье һаа луговодуудай, колхознигуудай ехэ оролдолго гаргаһанайнь ашаар, ниитын мал үбһэ тэжээлээр хүсэд хангагдаа бэлэй.

Хараалһан түсэбөө үлүүлэн дүүргээд, манай луговодууд тус бүридөө 5 мянгаад түхэриг нэмэлтэ түлбэри абаа.

Энэ жэлдэ сабшалан уһалха, үтэгжүүлхэ талаар горьтой хүдэлмэри бэелүүлээд, саашадаа хэхэшье байнабди. Гадна уһалууриингаа системэһээ 73 га кукуруза, 130 гектар овёс, мүн бусадшье ургамалнуудые тариха газар уһалхаар хараалагдана. Сабшалангай газарта 1300 тонно шэбхэ гаргагдаба.

80 гектарай га бүриһөө 40 центнер үбһэ, бэшэнэйнь га бүриһөө дунда зэргээр 20 центнерһээ доошо бэшые ургуулжа абаха уялга бидэ, луговодууд, абанабди.

Маанадта туһаламжа хэрэгтэй

(„Улаан Оронго" колхозой луговод Л. К. КИШЕКТУЕВАЙ үгэһөө)

Үнгэрэгшэ жэл зарим газарайнгаа гектар бүриһөө 50 центнер үбһэ абаа һэмди. Иимэ амжалта хайшан гээд туйлагдааб гэхэдэ, сабшалангаа гурба дахин уһалһан, наг шэбхээр, аммиачна селитрээр үтэгжүүлһэн байнабди. Газар уһалхадаа энэ үтэгжүүлгэ уһантай холижо хэхэдэ ургаса горьтойгоор дээшэлдэг байна бшуу. Сабшалан, таряалангай газарта нормын ёһоор гаргаха болоходо наг шэбхэмнай дуталдадаг. Тиимэ хадань минеральна үтэгжүүлгэ ехээр хэдэг болохо хэрэгтэмнай колхозой, аймагай, Хүдөө ажахын министерствын хүтэлбэрилэгшэд туһаламжа үзүүлхэ аабза гэжэ найдагдана. Һубаг канавануудые сэбэрлэхэ, наг шэбхэ гаргаха, тарааха хүдэлмэри хүсэд оньһожоруулагдаа һаа бүри һайн һэн ха.

***

Луговодуудай ямар ажал хэхэ, ажалайнь нормо, түлөөһэн тухай тодорхойлхоор болоо гэжэ зүблөөндэ хабаадагшад онсолон тэмдэглээ.

— Сабшалан үтэгжүүлхэ, уһалха талаар манай Иволгын совхоздо ямаршье даабари тодорхойлогдоогүй байһаар, — гэжэ луговод нүхэр Загузин хэлэбэ.

Мүн һайрамай, хабарай уһа сабшалан, таряаланда саг соонь зүбөөр хэрэглэхэ тухай яаралтай хэмжээ абахаар болоо гэжэ луговодууд дурадхаа.

Бүхы сабшалангай гектар бүриһөө дунда зэргээр 15,5 центнер үбһэ абаха социалистическэ уялга баталба. Олон түрүү луговодууд гектар бүриһөө 30—50 центнер үбһэ абахаар шиидээ. Тиигээд суглаашад Заиграйн аймагай луговодууд болон мелиораторнуудые социалистическэ мүрысөөндэ уриба.

СССР-эй профсоюзуудай XII съезд

СССР-эй профсоюзуудай XII съезд Москвагай Кремлиин Ехэ ордон соо мартын 26-да хүдэлмэрөө үргэлжэлүүлээ. ВЦСПС-эй хүдэлмэри, КПСС-эй XXI съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ талаар СССР-эй профсоюзуудай зорилгонууд тухай, шалгалтын комиссиин хүдэлмэри тухай элидхэлнүүдые делегадууд эдэбхитэйгээр зүбшэн хэлсээ.

КПСС-эй XXI съездын хүндэлэлдэ зорюулан абаһан уялгануудаа республикын ажалшадай амжалтатайгаар дүүргэһэн тухай Туркменистанай КП-гэй Ташаузска обкомой секретарь нүхэр **А. Д. Абезкличев** хөөрэһэн байна. Манай гол уялгануудай нэгые—дэлхэй дээрэхи эгээн томо, 400 гаран километр утатай Кара-Кумай уһалууриин канал малтаха гол хүдэлмэриие дүүргэһэн байнабди гэжэ тэрэ мэдүүлээ. Аму-Дарьягай уһан хооһон гоби соогуур урдан гаража, Мургабын талада хүрэжэ ерэһэн байна. Энэ долоон жэл соо каналай хоёрдохи ээлжээн баригдаха юм.

Долоон жэлэй түсэбэй даалгабаринуудые болзорһоонь урид дүүргэхын түлөө тэмсэл республикын предприятинуудта үргэнөөр дэлгэрээ. Мүрысөө хүтэлбэрилгые бүри һайжаруулхын тулада профсоюзуудай организацинууд хэмжээ абажа байнхай.

Ороной Зүүн зүгэй хубида промышленностиин түргэнөөр хүгжэжэ байһан тухай Новосибирскэ совнархозой түрүүлэгшэ нүхэр **В. Т. Забалуев** үгэ хэлэхэдээ хөөрэһэн байна.

Областиин хүдэлмэришэд, инженернүүд, алба хаагшад КПСС-эй XXI съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүдые ехээр һайшаагаад, тэдэниие бэелүүлхын түлөө оролдосотойгоор тэмсэжэ байна гэжэ нүхэр Забалуев мэдүүлээ. Промышленностиин, барилгын хэрэг хүтэлбэрилгые шэнэдхэн байгуулһанһаа хойшо профсоюзууд, ажахын органууд бүри нягта холбоотой болоо. Энэ юун дээрэһээ харагданаб гэхэдэ, социалистическэ мүрысөө хүтэлбэрилгэ эрид һайжараа. Облсовпроф совнархоз хоёр мүрысөө үнгэргэхэ гурим хамтаараа зохёожо баталдаг, дүнгүүдыень гаргадаг байна. Ажал дээрэ гарадаг усалталгаһаа һэргылэлгын, үйлэдбэриин доторой арга боломжонуудые элирүүлгын хойноһоо олониитын хиналта эмхидхэгдэнэ гэжэ үгэ хэлэгшэ онсолон тэмдэглээ.

Профсоюзуудай Сталинградска областной соведэй түрүүлэгшэ нүхэр **К. С. Некрасов** иигэжэ мэдээсээ. Ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ асуудалнуудта областиин профсоюзуудай организацинууд ехэ анхарал хандуулна. Предприятинуудай коллективүүдэй абаһан социалистическэ уялгануудай ёһоор, түрүү техникэ болон технологи үргэнөөр дэлгэрүүлхэ, үйлэдбэриин хүдэлмэри оньһожоруулха, автоматизацилха гэжэ хараалагданхай.

Техническэ дэбжэлтын түлөө тэмсэлдэ арадай зохёохы үүсхэл эдэбхи саашадань хүгжөөн бадаруулха тухай ухаалан зохёолгын, научна туйлалтануудай хэрэгые эрхилхэ талаар СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи комитедэй түрүүлэгшэ нүхэр **А. Ф. Гармашев** хэлэһэн байна. Ухаалан зохёогшодой, уралан нарижуулагшадай хүдэлөөнэй үргэнөөр дэлгэржэ байһые харуулһан эли тодо жэшээнүүдые тэрэ дурдаа. 1954 онойхитой жэшэбэл уралан нарижуулгын дурадхалнуудые оруулагшадай тоо, мүн тэдэнэй оруулһан дурадхалнууд үнгэрэгшэ жэлдэ хоёр дахин олошорһон байна. Ухаалан зохёолгын, уралан нарижуулгын дурадхалнуудые хэрэглэһэнэй ашаар энэ үе соо 28 миллиард үлүүтэй түхэриг алмагдаа.

Коммунистическэ байгуулалтын асари ехэ программа бэелүүлхын түлөө тэмсэлэй түрүү зэргэдэ ябаха ехэ золтой байһандаа бидэнэр, сибириинхид, Братска ГЭС баригшад омогорхонобди гэжэ, Ангара дээрэхи энергетическэ гигантын барилгын нэгэдэмэл комитедэй түрүүлэгшэ нүхэр **В. П. Шпагин** мэдүүлээ. Долоон жэлэй даалгабаринуудые болзорһоонь урид дүүргэхын түлөө мүрысөөндэ оролсоһон гидробарилгашадай шэн зоригтойгоор ажаллажа байһан тухай үгэ хэлэгшэ хөөрөө.

Ажалшадай бэеын элүүр тухай оролдолго профсоюзуудай тон шухала хэрэг болоно, тэдэнэй мэдэлдэ санаторинууд болон амаралтын гэрнүүдые үгэбэл таарамжатай гэжэ тэрэ саашань хэлээ. Санаторинуудые, туристска базануудые байгуулхада таарамжатай гоё һайхан нютагуудай Зүүн Сибирьтэ тон олон байһан тухай нүхэр Шпагин хөөрэһэн байна.

Съездын нэрэ дээрэ олон амаршалганууд болон рапортнуудай ороһон тухай түрүүлэгшэ мэдээсэбэ. Тиигээд амаршалга болон рапортнуудые эльгээгшэдтэ съездын зүгһөө тэрэ баясхалан хүргөө.

Финляндиин профсоюзуудай центральна нэгэдэлэй правлениин хоёрдохи түрүүлэгшэ нүхэр **В. Рантанен,** Кубын түлөөлэгшэ, транспортын, портнуудай, загаһанай олзоборилгын хүдэлмэришэдэй профсоюзуудай уласхоорондын нэгэдэлэй генеральна секретарь нүхэр **Рафаэль Авила** съездын делегадуудые халуунаар амаршалаа.

Москва. СССР-эй Профессиональна союзуудай XII съезд Кремлиин Ехэ ордон соо мартын 23-да нээгдээ. **Зураг дээрэ:** Коммунистическэ партиин, Советскэ правительствын хүтэлбэрилэгшэдэй президиумдэ ерэхэдэнь, съездын делегадууд тэдэниие амаршалжа байна.

ТАСС-эй фотохронико.

Гэгээрэлэй, дээдэ һургуулинуудай научна эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай ЦК-гэй түрүүлэгшэ нүхэр **И. И. Гривков,** СССР-эй Элүүрые хамгаалгын министр нүхэр **С. В. Курашов,** профсоюзуудай Ростовско областной соведэй түрүүлэгшэ нүхэр **Г. Д. Нестеронов** мүн лэ үгэ хэлэһэн байна.

Элидхэлнүүд тушаа 43 делсгат үгэ хэлээ.

ВЦСПС-эй түрүүлэгшэ нүхэр **В. В. Гришин** түгэсхэлэй үгэ хэлэбэ.

Удаань нүхэр Гришинэй элидхэл тушаа, ВЦСПС-эй хүдэлмэри, КПСС-эй XXI съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ талаар профессиональна союзуудай зорилгонууд тухай тогтоол нэгэн дуугаар баталан абтаа. Профессиональна союзуудай Бүхэсоюзна Центральна Соведэй тоосоото үе соо хэһэн хүдэлмэриие съезд һайшаагаа. Шалгалтын комиссиин тоосоото элидхэл баталагдаһан байна.

***

Зүбшэхэ зүйлэйнгөө гурбадахи асуудалые съезд үдэшын заседани дээрэ хэлсээ. СССР-эй профессиональна союзуудай Уставта зарим хубилалта оруулха тухай ВЦСПС-эй секретарь нүхэр **И. П. Гуреев** элидхэл хээ. КПСС-эй XXI съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүдээр зоригжоһон бүхы совет арадай дунда ажалай болон политическэ дэбжэлтын үзэгдөөгүй ехээр бадаржа байһан тухай элидхэлшэ хэлээ. 1959 оной түсэбые, долоон жэлэй даалгабаринуудые дүүргэхын, үлүүлэн дүүргэхын түлөө бүгэдэ арадай тэмсэл улам үргэнөөр дэлгэржэ байна. Коммунистическэ байгуулалтын программые амжалтатайгаар бэелүүлгэдэ ажалшадые элсүүлэн эмхидхэхэ хэрэгтэ профсоюзууд ехэ үүргэ дүүргэхэ байна.

Профсоюзуудай ажабайдалда һүүлэй жэлнүүдтэ ехэ хубилалта болоо. Тэдэнэр хүдэлмэрөө шэнэдхэн табяа. Тиимэһээ СССР-эй профсоюзуудай Уставта зарим хубилалта болон нэмэлтэ оруулха шухала болоо. Эдэ нэмэлтэ, хубилалтанууд съездын үзэмжэдэ табигдана гэжэ элидхэлшэ хэлээ.

Уставай орошолдонь горьтой хубилалта оруулхаар дурадхагдана. Коммунистическэ общество үргэн далайсатайгаар байгуулжа байһан үедэ советскэ профсоюзуудай удхашанар шууд дээшэлнэ, ажахын болон соёл культурын байгуулалгын асуудалнуудые шиидхэлгэдэ тэдэнэр бүри үргэнөөр хабаадуулагдана гэһэн нэмэлтэ оруулха шухала болоно.

Профоргнуудай байгууламжа болон үүргые тодорхойлһон Уставай III, IV бүлэгүүдые хубилгаха гэжэ дурадхагдана.

Профсоюзай Центральна Комитедэй зорилгонууд болон үүргэнүүд шэнээр тодорхойлогдохо болоно. Профсоюзуудай республиканска, хизаарай, областной, замай, бассейнэй, районуудай комитедүүдэй үүргэ дээшэлхэ байна.

Уставай нэгэдэхи статьяда зарим зэргын хубилалта оруулаад, предприятида, транспортда, барилгада, заһабарилгын-техническэ станцида, совхоздо, эмхи зургаанда гү, али организацида хүдэлжэ байһан хүдэлмэришэн, алба хаагша бүхэн, тэрэшэлэн дээдэ, тусхай дунда гү, али профессионально-техническэ һуралсалай газарнуудта һуража байһан һурагша бүхэн профессиональна союзай гэшүүн байжа шадаха гэжэ бэшэхые дурадхагдана.

Профсоюзай гэшүүнэй эрхэ болон уялганууд тухай хэлэгдэһэн Уставай статьянууд шэнээр найруулагдаха юм.

Профсоюзуудай эхин организацинууд тухай Уставай статьянуудта горьтой хубилалта, нэмэлтэ оруулхые дурадхагдана. Энэнь ФЗМК-гэй эрхэ болон уялгануудай бүри ехэ болоһые тодорхойлхо байна.

Нүхэр Гуреевэй элидхэл тушаа зургаан хүн үгэ хэлээ.

Удаань гадаадын оронуудһаа ерэһэн хэдэн айлшад съездын делегадуудые амаршалба. Тиигээд үдэшын заседани хаагдаа.

Профсоюзуудай съезд мартын 27-до хүдэлмэрөө үргэлжэлүүлхэ.

(ТАСС).

ХЭБЛЭЛЭЙ ШЭНЖЭЛЭЛ

Кукуруза ургуулха хэрэгтэ халирхайгаар хандажа болохо

1959 ондо кукурузын элбэг баян ургаса абаха хэмжээнүүдые хараалһан партиин обкомой бюрогой 1958 оной октябриин 6-най тогтоол соо манай республикада кукурузын бага ургаса абадаг гол шалтагаанууд элирүүлэгдээ һэн.

Тус шиидхэбэриие манай аймагуудай газетэнүүд хэр зэргээр бэелүүлнэ гээшэб?

Кукурузын бараг һайн ургаса зарим колхозуудайнь абадаг боложо байһан Кударын аймагай **«Кударын колхозник»** газетын энэ жэлэй номернуудтай танилсахада, кукурузын тарилгада колхозуудайнгаа кукурузашадай хэр зэргээр бэлэдхэжэ байһан тухай газетэ яһала бэшэнэ. Кукуруза ургуулха звенонуудай тарилга хэхэ газартаа январиин тэнгэһээ хойшо наг шэбхэ гаргажа эхилһэн тухай мэдээсэлнүүдые хэблэжэ захалһан байна. Январиин 16-най номерто «Кукурузын ургаса тухайда мүнөөнһөө һаналаа табиха» гэһэн түрүү бэшэг хэблэгдээ һэн. Аймагай түрүү кукурузашад Дампилов болон Галдановай звенонуудай кукуруза тарилгада хэр бэлэдхэжэ байһан тухай тэндэ бэшэгдээд, кукурузын тарилгада бэлэдхэл аймаг дотор хангалтагүйгөөр ябана, кукурузашадай звенонуудай олонхинь юушье хэжэ эхилээдүй байһаар гэжэ шүүмжэлээ һэн. Сэлэнгын аймагай «Коммунизм» колхозой гэшүүдэй уряае дэмжэжэ, кукурузын баян ургаса абахын түлөө тэмсэхыень колхознигуудые уряалһан байна. «Тарилгадаа бэлэн гүт?» гэһэн январиин 21-нэй түрүү бэшэг соогоо колхознигуудай агротехническэ һуралсал эмхидхэдэггүй, таряалангай ургаса дээшэлүүлхэ хэмжээнүүдые абахын түлөө шармайн тэмсэдэггүй Ждановай нэрэмжэтэ колхозой агроном Соболев, Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой агроном Гарматаров, тракторнуудаа мууса заһажа байһан Хамнигадайн РТС шүүмжэлэлдэ ороо бэлэй.

«Кукуруза һайнаар ургаха! Б. Галдановай звено тарилгадаа бэлэдхэнэ» гэһэн хүдөө бэшэгшэ Н. Якимовай бэшэг февралиин 25-да хэблэгдээ. Тэндэ иигэжэ хэлэгдэнэ:

«...Зургаан хүнһөө бүридэһэн Базар Галдановай звено 110 гектарта кукуруза ехээр ургуулжа абаха гэжэ тэмсэнэ. Тус звенодо хүдэлдэг тракторист Цыренжап Цыдыптаров «Беларусь» трактораар намарһаа эхилээд кукуруза тариха газартаа звеногойнгоо гэшүүдтэй үдэр бүри үтэгжүүлгэ зөөнэ. Олон жэлдэ хэбтэжэ газаржашаһан хүйтэн шэбхэ хобхолон малтажа, үдэр бүхэндэ 15—17 тонно поли дээрээ гаргана. Гектар бүриин 30 тонно наг шэбхэ гаргажа, га бүхэнһөө 300 центнер кукурузын набша намаа хуряаха уялга энэ звено абанхай...»

Кукуруза ургуулха дүй дүршэл гэһэн гаршаг доро Кировэй нэрэмжэтэ колхозой кукурузашан Н. И. Дампиловай: «Манай эндэшье кукуруза һайнаар ургадаг» гэһэн статья мартын 8-най номерто хэблэгдээ. Түрүү кукурузашан **нёдондо жэл 52 гектар газарһаа [...] зын 300 центнер набша нам[...] гуулһан дүй дүршэл [...] тэрэ статья соогоо [...] гоор хөөрөөд, мүнөө [...] абаһан 90 га газарай гектар[...] һөө 500 центнер набша нам[...] гуулхын тулада суг хүдэлдэ[...] бан механизатортай бэлэдх[...] байһан тухайгаа бэшэнэ.**

Аймагай уһанай ажахын [...] даагша Н. Семеновой: [...] уһалбал — ехэ ургаса абта[...] һэн томо статья һаяхан [...] бэ. Тэрээн соонь хадалан, [...] яажа уһалха тухай зүбшэл [...] үгтэнхэй.

Тиигэбэшье «Кударын кол[...] газетэ элирүүлһэн дутагда[...] усадхуулха гэжэ оролдолго [...] нагүй. Кударын аймагта ма[...] ной байдалаар, кукуруза тар[...] зарай гектар бүхэндэ мини[...] наг шэбхэ гаргагдаад байба. [...] малтадаг машинанууд болон[...] техникэ наг шэбхэ зөөлгэд[...] лэгдэнэгүй. Кукурузашадай [...] агротехническэ һуралсал эм[...] дэнэгүй. Звенонуудай дунда [...] листическэ мүрысөөн эмхид[...] дүй. Комсомолшууд, залуушу[...] кукуруза ургуулха хэрэгтэ хө[...] лагданагүй. Тракторнуудые [...] рилгын талаар Кударын ай[...] публика доторoo гээгдэжэ [...] Аймагай газетэ эдэ дутагда[...] дары усадхуулжа, кукуруз[...] рилгада һайнаар бэлэдхэх[...] олониитын анхарал хандуул[...] гатай.

Кударатай зэргэлээд ба[...] да аймагуудай нэгэн боло[...] тын **«Знамя Ленина»** газеты[...] харахада, кукурузын та[...] өөдтэй анхарал табинагүй. [...] эхээр кукурузын тарилгад[...] наар бэлэдхэхэ тушаа хаа я[...] дэг байһан аад, март һары[...] һаар бэшэхэеэ болишоо [...] «Кукурузын тарилгада м[...] бэлэдхэхэ» гэһэн гаршаг доро[...] ажахын инспекциин главна[...] А. Филатовай статья, «Ку[...] үндэр ургаса абая» гэһэн [...] шэгтэйгээр январиин 18-на[...] то хэблэгдээ һэн. Кяхтын[...] кукуруза ургуулха механи[...] нэ 10 звено байгуулагдаа [...] латовай статья соо мэдээ[...] байха. Тэрэ сагһаа хойшо [...] хоёр һарын туршада тэдэ 10 [...] юу хэжэ байгаа юм ааб [...] тын газетэһээ өөдтэй юумэ[...] хын аргагүй. «Хүдөөгэй[...] шадай шухала зорилго» [...] мартын 11-нэй түрүү бэ[...] хабарай тарилгада бэлэдх[...] лай үбэлжэлгэ тухай юрэ[...] хэлэгдэнэ.

Кукуруза ургуулха хэрэгтэ[...] талаар партиин табяад ба[...] хала зорилгонуудые бэе[...] иимэ халирхайгаар хандаж[...] хогүй. Малай гол тэжээл [...] кукуруза-хүлэгэй тарилгад[...] талаһаань бэлэдхэжэ, тэрэ[...] ургаса ургуулжа, ниитынгэ[...] шэмэтэ тэжээлээр бүрин [...] тухай үдэр бүри бэшэхэ, [...] анхарал хандуулжа байха [...] газетэнүүдэй мүнөө үеын [...] зорилго болоно.

ДОЛООН ЖЭЛЭЙ ТҮРҮҮШҮҮЛ

Булад хайлуулагшад

Үбэлэй үдэр богони, түрүүшын халаанай дүүрэхэлээр хүсэд харанхы болоод байдаг. Улаан булан соо хүн зон дүүрэн, сортоотой шууяатайгаар шухала асуудал шиидхэнэ. Трибунада гараһан зарим нүхэдэй дурадхалые дарья табилдан буруушаана, нүгөөдэ зариманайхиие «зүб, боломоор» гэжэ байжашье дэмжэнэ хэбэртэй. Тиигэһээр байтар ара талаар һуугшадай дундаһаа нэгэ хүн гараа үргэһөөр гаража ерэбэ.

— Намда хэдэн үгэ үгыт,—гэжэ суглаанай президиумдэ тэрэ хандаба.

— Зай, манай Родион Леонтьевич гараба, энэмнай сэхэсэ хэлэхэ хүн даа,—гэжэ тэндэ һуугшадай нэгэн бахархан байжа хэлэбэ. Таажа мэдэхэдэ, өөртэйнь сугтаа хүдэлдэг хүн байжа болоо хаш.—Родион хэлэһэндээ хүрэхэ, ямаршье гоёолто байхагүй,—гэжэ хажуудахи хүршэнь дэмжэлсэнэ.

— Би олон юумэ хэлэхэгүйб,—гэжэ трибунада гараһан Родион Леонтьевич Блинов хөөрэжэ эхилбэ.—Манай бригада КПСС-эй XXI съездын хүндэлэлдэ дэлгэрһэн мүрысөөндэ хабаадалсажа, һара бүридэ түсэбһөө гадуур 20 тонно булад хайлуулха гэһэн уялга абаһанаа таанадта мэдүүлнэб.

Энэ суглаанай болоһонһоо хойшо гурбан һараһаа дээшэ саг үнгэрөө. Ленинэй орденто паровозо-вагонно заводой ехэ үйлэдбэриин эхилдэг газар—булад шудхалгын цехынхид хүдэлмэришэ хүдэр гараараа хүсэтэ паровозой детальнуудые бэлэдхэжэ байба.

Паровозой, тепловозой, бусадшье машинын ехэ детальнуудай хэбүүдые үргэһэн кран нишэ тиишээ нээрсэ һолжорно. Тэндэһээ наагуур, бэлэдхэлэй пролёдто хүн бүхэн элдэбын детальнуудай хэбүүдые шоройгоор дүүргэжэ байна. Энэ цехын зүүн хойто буланда мартеновскэ пеэшэнүүдэй хүүехэ абяан холоһоо соностоно.

«Мартенүүдэй» үүдэнэй талмай. Одоол эндэ ёһотой халуун хүдэлмэриин хаһа түлэг дундаа ябажа байба. Мантан томо пеэшэнүүдэй үүдэнэй хара шэрэм хаалтын нүхөөр шад улаан дүлэн соробхилон, ямар нэгэ ехэ арьяатан амитанай хэлээ бултализуулжа байһандал үзэгдэнэ.

Булад хайлуулагшадай хаба шадалаа гаргадаг газар эндэ гэжэ хүрэһөөр мэдэгдэбэ. Баруун тээһээ зэргэлһэн хоёр пеэшэндэ нүхэр Блиновой бригада хүдэлмэрилжэ байба. Малгайнгаа һарабшада хара шэл бүхэлжэрхиһэн шираг задарюун бэетэй хүн пеэшэнэйнгээ амһарта дүтэлжэ, бурьяса бусалжа байһан шэнгэн буладые шэртэн харана.

— Новосибирскын совнархозһоо абтаһан захилай деталь мүнөө шудхагдаха. Тэрээндэнь углерод ехэтэй, хатуу булад хэрэгтэй. Үшөө нэгэ бага шэрэм нэмэхэ хэрэгтэй ха,—гэжэ Родион Леонтьевич хажуудаа байһан Петр Киселёвто хэлэнэ.

— Алдуу хэнхаар шалгажа үзэһэн дээрэ,—гэжэ Петр харюусаад, ута эшэтэй шанага абажа, пеэшэн соо бусалжа байһан шэнгэн булад удхажа эхилбэ. Петр Киселев бригадиртаа орходоо залуушье һаа, дүй дүршэлөөр яһала баян, хайлуулагдаха буладай шихтэ зүбөөр бүридхэдэг болоһоор үнинэй.

Нарихан хобоотой хэб табижа, досоонь уһа хэһэнэйнгээ һүүлдэ шанагатай шэнгэн буладаа улаа бутарса адхажархиба. Повар хүн шанаһан эдеэнэйнгээ шанарые амтаарнь тодорхойлдог гээшэ. Тэрээн шэнги эдэнэр хүргэһэн буладаа хухалжа үзэхэдөө хайлуулһан буладайнгаа шанарые тодоруулдаг байна.

— Родион Леонтьевич, харагты. Углеродынь багашаг гээшэ ха. Бусалжа байхыень харахадаа баһал алдуугүй тухайлдаг байнат даа,—гэжэ Киселев хэлэбэ.

— Олон жэлэй дүршэл ха юм даа,— гэжэ нүхэр Блинов хэлээд, бригадынгаа гэшүүдтэ шихтэеэ хүсэлдүүлхэ захиралта үгэбэ.

Пеэшэнүүдэй үүдэн ээлжээгээр нээгдэжэ, хүрзэнүүдээ бариһан булад хайлуулагшад шадал мэдэн хүдэлмэрилжэ ороно. Мянга гаран градус халуунтай пеэшэнэй амһараар улаан дүлэнэй соробхилжо байбашье, һайн шанартай булад гаргахын тулада хэрэгтэй бүхы холисонуудые (шэрэм, марганец, түмэрэй руда гэхэ мэтые) тааруулан нэмэжэ дүүргэнэ.

Үшөө нэгэ хэды болоод байхада тусхай дохёо үгтэжэ, мартен пеэшэнһээ булад гоожохо болобо. Тэндэ байһан кран аалиханаар һолжоржо, арбан хоёр тонныn ехэ шанага пеэшэнэй сорго доро тодхожорхибо. Гэнтэ улаан дүлэн сасаржа, хайламал булад шанага руу адхаржа мэдэбэ. Үглөөнһөө хойшо хэһэн хүдэлмэриингөө үрэ дүнгөөр урмашаһан бригадын гэшүүд нэгэшье минута амарбагүй. Хэдэн хүнүүд гүйдэлөөрөө ябажа, пеэшэндээ дахин шихтэ хэжэ эхилнэ.

— Энээхэн үедэ минута бүхэн үнэтэй, — гэжэ ахалагша мастер Николай Попов хөөрэжэ эхилбэ. — Пеэшэнэйнгээ халуye хүргэхэгүйн тулада дары түргөөр шихтэ хэхэ хэрэгтэй юм. Һүүлээрнь хайламал буладай гаратар пеэшэнэй хүдэлмэриие наринаар харууһалдаг байна.

«Мартенүүдэй» талмайн табсан дээрэһээ шудхалаагай пролёт руу харахада хүдэлмэри түлэг дундаа. Бэлэн болгогдоһон хэбүүдтэ кранай шанага ээлжээгээр дүтэлжэ, шудхалаа хэгдэнэ.

— Заводоймнай үйлэдбэри эндэһээ эхилдэг гээшэ. Деталь бүхэн эндэ шудхагдажа, ондоо цехүүдтэ мүлигдэн заһагдадаг байна,— гэжэ үнөөхи мастер хөөрэнэ.

— Цехынтнай булад хайлуулагшадай дунда хэнэй бригада түрүүлжэ ябанаб, — гэжэ мастерһаа асуугдаба.

— Блиновой бригада. Энэ бригадынхид КПСС-эй XXI съездын хүндэлэлдэ абаһан уялгаяа һайнаар дүүргээ һэн. Мүнөөшье тэдэнэр цех доторoo түрүүлжэ ябаһаар...

***

Родион Леонтьевич Блинов аяар арбан найман жэлдэ таһалгаряагүйгөөр мартен пеэшэндэ хүдэлмэрилнэ. Энэ үе соо булад хайлуулагшын мэргэжэл һайнаар шудалжа, бусад бригадануудтаа ажалай эрхим үльгэр жэшээ харуулдаг болоһоор үнинэй. Бригададань арбаад хүн хүдэлмэрилдэг. Тэдэнэйнь алинииншье хэрэг ажалаа һайнаар мэдэхэ булад хайлуулагша болонхой гэхэдэ ямаршье алдуу болохогүй.

— Партиимнай XXI съезд дээрэ баталагдаһан долоон жэлэй түсэбөөр промышленна үйлэдбэри дээрэ техническэ ехэ дэбжэлтэ туйлагдаха байна, — гэжэ бригадирай орлогшо Петр Киселев хөөрэнэ. — Тиимэһээ бидэнэр шадабари мэргэжэлээ дээшэлүүлэнгүй байжа шадахагүйбди. Хүдэлмэридөө бүхы дутагдалнуудые ус[...] түлөө тэмсэхэ ёһотойбди. Ж[...] булад ехээр хайлуулдаг [...] тула шихтэ бэлэдхэжэ, [...] хэхэ хүдэлмэри оньһож[...] шэнгэн булад тодон абадаг[...] гыһгаа хэмжүүр 15 тонно [...] дээшэлүүлхэ хэрэгтэй.

— Эдэ дутагдалнуудые у[...] байгаа һаа, бидэнэр халаа[...] дөө 40 тонно булад үгэжэ [...] ди, — гэжэ бригадын гэшүү[...] Биданов мэдүүлнэ.

— Биданов зүб хэлэнэ. М[...] дэнэр нэгэ хайлуулгые [...] ёһоор 6 час соо хэхэ аад, [...] соо хэнэбди. Хэрбээ хэлэгд[...] тагдалнуудые усадхабал, [...] най бүтээсын эрид дээшэлх[...] тай,— гэжэ бригадир хүбү[...] хэлээшые дэмжэбэ.

Үнэхөөрөө энэ бригадын [...] хайлуулагшадай хүсэл зор[...] Эхилээд байһан долоон жэ[...] бые болзорһоонь урид д[...] түлөө дэлгэрһэн бүгэдэ [...] тэмсэлдэ нүхэр Блиновой [...] өөһэдынгөө хубитые оруу[...] һандаа этигэнхэй. Халаан [...] 37 тонно булад хайлуулна.

Бурядай түрүүшын гига[...] һан Ленинэй орденто паро[...] гонно заводой ашаглалгаа[...] һөөр 25 жэлэй ой байгша [...] нюнь һарада тэмдэглэгдэх[...] һайндэр заводой оло мянга[...] мэришэдэй ажабайдалда е[...] ти болохо байна. Цех, бр[...] хэнэй коллективүүд социа[...] кэ мүрысөө шэнэ хүсэтэйгөө[...] рүүлжэ эхилбэ. Тэрэ тоодо [...] Леонтьевич Блиновой бри[...] рэл заводойнгоо 25 жэлэй [...] лай шэнэ амжалтаар угт[...] лөө тэмсэжэ оробо.

Б. Д[...]

Зурагай хүрээ соо: зүү[...] П. Киселев, Р. Блинов.

В. Муллерай [...]

Түрүү хонишодhоо жэшээ абагты

Хонин бүриhөө хурьган абтаба

...бэрай урин дулаан саг ерэжэ ...а hэн. Үбэл ороhон бамбагар ...и саhан наранай элшэдэ хай... Худара голой тала сооxорло...жилбэ. Хада уулаhаа суглар...саhанай уhан харьялан бурья...урдана...

...ратай иимэ дулаан үдэр үни... хонишон Долгор эшэгы тоор...ургэлжэ, хони... адуулхаа гара... Эээл энэ үедэ ...дой олоорoo ...галжа байhан ... байба. Тэрэ ... хони адуулаг... арба гаран на... хурьга абаба.

...орой хонидоо ...а hайнтай га... тогтоогоод, ...ша татан амар... байха үедэнь нэ... багахан басаган ... мориндонь ...ожо, хурьгал... хонидой хурь... абана. Тэрэ ...а хабаарайнгаа ...аалтада ерээд ...hан Долгорой басаган Дарима ...га. Бишыхан Дарима hургуу...а амаралтада ерэхэдээ эхэдээ ...лдаг hэн. Хонинoй хотондо оро...шэхэ дүлиирмэ маарaлдаан ...үүр хурьгадые таняад, эхэдэнь ...үлхэ гээшэ тиимэшье амархан ...и юм. Теэд Дарима басаган hү...эн бэрхэ хадаа хурьгадые түр... танижа, эхэдэнь табидаг бо... hэн.

...дээ туhалсажа ябахадаа хо... болохо гэhэн хүсэл Дари...досоо түрэжэ эхилээ. Тэрэ үе... хонишод имагтал түл хабартаа ...аг байгаа. Үбhэ тэжээлшье ...ар бэлдэгдэдэг, бүхэли үбэлдөө ...оо адуулжа ородог байhан ... Теэд Дарима эдэ бэрхэшээл...hээ сухаряагүй, hанаhандаа хү... гэжэ шиидээ.

...ито жэлдэнь Дарима Кударын ...а hургуулиин долоодохи класс ...гэбэ. Тэрэ жэлдээ hанажа яба... бодолынь бэелүүлэгдэжэ, залуу ...ган Дарима Хандажапова ...арын аймагай «40 лет Октября» ...озой нүхэр Доржиевай даадаг ...ын хонишон болоо бэлэй.

...арээнhээ хойшо зургаан жэл үн...э. Даримын ажалда нилээд ...эшээлнүүд тохёолдоhон байна. ...шье Дарима бэрхэшээлнүүдhээ ...агүй, оролдолго хэшээл гарга...жэл ерэхэ бүри амжалта туйла...эхилбэ. Республикын түрүү хо...одой үүсхэлые дэмжээд, хони... имагтал үбэлэй сагта хурьга ...аг болоо. Дариматай сугтаа ...адаг Мухорой хонишод ороной ...үүлэй жэшээгээр абаhан ...гадаа кошарно-базова аргаар ...үүлдэг болонхой. Эдэ түрүү ...нуудай алишье талаараа үлүү ...аниие хонишод өөhэдынгөө ...дээрэhээ ойлгоо.

...гэрhэн жэлдэ комсомол баса... Дарима Хандажапова хонидоо ...алүүлжэ, 100 эхэ хонин бүриhөө 150 хурьга абажа, бүрин бүтэнөөр түлжүүлхэ гэhэн уялга абаа hэн. Абаhан уялгаяа нэрэтэй солотойгоор дүүргэхын түлөө Дарима хүсэ шадалаа хайрлангүй оролдожо, хэлэhэн үгэдөө хүрэжэ шадаа. Залуу хонишон 100 эхэ хонин бүриhөө 152 хурьга абажа, хоролтогүйгөөр түлжүүлбэ. Хайшан гэжэ, ямар аргаар иимэ hайн амжалта туйланаб гэхэдэ, Дарима ажалдаа үнэн сэхээр, харюусалгатайгаар хандана.

Абаhан хурьгадаа эхэтэйнь хамта байлгажа түлжүүлнэ. Хэрбээ хурьганай хэбтэри нимгэн hаа түргөөр нородог. Энээнhээ боложо хурьгад даарижа, элдэб үбшэндэ хүрэжэ болохо бшуу. Энээниие хараадаа абажа, Дарима үдэр бүри хэбтэриень hэлгээд, hолоомо зузаанаар дэбдижэ үгэдэг. Хурьганай хото соо ноохоной орожо бөөгнэрхэгүйн тулада эхэ хонинoй хүхэ дэлэнгэй хажуугаархи ноохые хайшалдаг, хашаа хорёогоо сэбэрээр байлгадаг. Һуниндөө хурьгадаа хүхүүлжэ байхын тулада хонидоо үе үе болоод бодхоодог заншалтай.

Һуниндөө хонидые манажа хоноhон хонишод ехэхэн харюусалгатай хүдэлмэри дүүргэдэг гээшэ. Һая түрөөд байhан нарай хурьганай томо хонидто гэшхүүлжэрхихэгүйе оролдодог, хурьгалhан хонидые тусхай таhалгада илгажа байлгаха гэхэ мэтэ хэмжээ абадаг. Эдэ бүгэдэтэй Дарима hайнаар танилсаад, дүршэлтэй хонишодhоо дутуугүй болонхой.

ВЛКСМ-эй 40 жэлэй ойе ажалай амжалтаар угтахын түлөө Кударын аймагай комсомолшууд, залуушуул социалистическэ мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлhэн байгаа. Залуу хонишон мүрысөөндэ эдэбхитэйгээр оролсожо, ВЛКСМ-эй Центральна Комитедэй «Үйлэдбэрин залуу түрүүшүүлдэ» гэhэн значогоор шагнагдаhан байна.

Үнэн сэхэ ажалаараа шалгарhан Дарима басаганиие түрэл колхозойхидынь аймагай Советэй депутадаар hунгаhан байха юм.

КПСС-эй XXI съездын шиидхэбэринүүдээр зоригжоhон аймагай Советэй депутат, комсомолка Дарима Бадмаевна Хандажапова түүхэтэ долоон жэлэй түсэбые бэелүүлгэдэ өөрынгөө хубита оруулхын тула мүнөө эршэтэй hайнаар хүдэлжэ байна. Энэ жэлдэ 100 эхэ хонин бүриhөө 120 хурьга абажа, гарзагүйгөөр түлжүүлхэ гэhэн уялгатай аад, мүнөө 100 хурьга абаад, бүрин бүтэнөөр түлжүүлхэ байнхай.

Д. Болхоев,
манай корр.

Зураг дээрэ: түрүү хонишон Дарима Хандажапова.

Бурядай АССР-эй эдеэ хоолой промышленностиин предприятинуудай абаhан социалистическэ уялга

БурАССР-эй эдеэ хоолой промышленностиин предприятинууд 1959 оной түсэбые болзорhоонь урид дүүргэхын тула иимэ уялгануудые абаба:

1. Бүхы продукци гаргаха түсэбөө болзорhоонь урид, декабриин 20-до дүүргэжэ, түсэбhөө гадуур 3500 мянган түхэригэй эдеэ хоол гаргаха.

2. Ажалайнгаа бүтээсые түсэбhөө гадуур 2 процентээр дээшэлүүлхэ.

3. Түсэбhөө гадуур иимэ юумэнүүдые арад зоной хэрэглэмжэдэ үгэхэ:

а). Пивэ нэрэдэг Улан-Удын, Кяхтын заводууд: 35 мянган декалитр пивэ.

б). Эдеэ хоолой Улан-Удын комбинат, Иволгын, Тарбагатайн кондитерска фабриканууд: 50 тонно кондитерска зүйл. Тиихэдэ эдэ предприятинуудта глянцованна карамель, багашаг багашагаар багсалагдаhан монпаси гаргаха, түсэбэй 40 процентыень шанагдаhан пряник гаргадаг болохо. Тэрэшэлэн амтатай зүйл гаргахадаа түсэбэй 20 процентдэ хүрэтэр коробконууд соо багсалагдаhан hайн шанартай печени гаргадаг болохо.

в) Эдеэ хоолой Түнхэнэй комбинадта: БурАССР-эй Министрнүүдэй Советэй баталhан түсэбhөө гадуур 100 мянган шэл «Аршан» гэжэ минеральна уhа гаргаха.

4. Байрын гэрнүүдые ашаглалгада үгэхэ:

а) Улан-Удын пивын заводто: 760 дүрбэлжэн метр талмайтай байрын 24 гэр.

б) Эдеэ хоолой Түнхэнэй комбинадта: 100 дүрбэлжэн метр талмайтай хамтын гэр.

в) Иволгын кондитерска фабрикада: 100 дүрбэлжэн метр талмайтай хамтын гэр.

г) Үрэ жэмэсэй Кабанскын заводто 60 дүрбэлжэн метр талмайтай байрын 2 гэр.

5. Иимэ эмхидхэлэй-техническэ хэмжээ-ябуулганууды хэхэ:

а) хилээмэнэй Кабанскын заводто урдань сүүдхэ соо 5 тонно хилээмэ барижа байhан пээшыень сүүдхэ соо 15 тонно хилээмэ бариха аргатай «ФТЛ-2» пээшэнгээр hэлгэхэ хүдэлмэриие энэ жэлэй I-дэхи квартал соо дүүргэхэ. Хилээмэнэй Кяхтын 3-дахи заводто баhа тиимэ пээшэн тодхохо хүдэлмэриие 2-дохи квартал соо дүүргэхэ.

б) Хилээмэнэй хоёрдохи заводой «ФТЛ-2» пээшые 2-дохи квартал соо заhабарилжа, урданайхидаа орходоо сүүдхэ соо 3 тонноор ехэ хилээмэ баридаг болгохо.

в) Эдеэ хоолой Улан-Удын комбинадта жэл соо 210 мянган хүйтэн умда гаргаха хүсэтэй заводой барилга дүүргэжэ, 4-дэхи квартал соо ашаглалгада үгэхэ.

г) Иволгын кондитерска фабрикада карамелиин поточно линиие августын 1-дэ ашаглалгада оруулха.

д) Кяхтын пивын заводые шэнэлэн заhабарилха хүдэлмэриие 3-дахи квартал соо дүүргэхэ.

с) Тарбагатайн кондитерска фабрикада карамель шанадаг болохын тула котельнэ болон технологическа түхеэрэлгын монтажай хүдэлмэриие 1-дэхи квартал соо дүүргэхэ.

БурАССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ УКАЗ

Поэт А. И. Улановые БурАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха тухай

Бурядай уран литературые хүгжөөлсэн, А. И. Улановай олон жэлдэ ажаллаhые тэмдэглэжэ, таби наhанайнь гүйсэhэнтэй дашарамдуулан, **Алексей Ильич** Улановые Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха.

БурАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Д. ЦЫРЕМПИЛОН.
БурАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь Ч. ДОРЖИЕВ.

Улан-Удэ, Советүүдэй Байшан.
1959 оной мартын 26.

Поэт, эрдэмтэ, багша

А. И. Улановай 50 наhанай ойдо

Үндэр наhатай болоhон хүнэй түрэhэн үдэрые тэмдэглэдэг, ажалябуулгынь харгы замые, арад зонойнгоо урда ямар габьяатай байhыень анхаралтайгаар хаража үзэдэг, hайн заншалтай болонхойбди.

Алексей Ильич Уланов таби наhанайнгаа хугасаада горьтойхон хүлhэ адхажа, эрэлхэг зоригтойгоор ажаллаhан хүн гээшэ. «В. Саяновта» гэжэ бүри дайнай урда тэрэ бэшэhэн шүлэг соогоо залуу поэт Алексей Уланов өөр тухайдаа тон зүб иигэжэ хэлээ hэн:

Удаан бишье тэнэжэ хүм, нүхэр,
Удхатай дуунуудые бэшэхээ
хүсэн,
Уужам талаар, хизааргүй
тундраар,
Уулата Алтайгаар уруудан, үгсэн.

Гушаад онуудай үедэ Алексей Ильич Алданай приискэдэ, Чита, Эрхүү, Москвагай заводуудта хара хүдэлмэри хэhэн байха. Арад зон тухай ирагуу гоёор дуулахые хүсэдэг залуу романтик түрэл Эхэ орондоо үнэн зүрхэнhөө, өөрынгөө шадал соо алба хэхын хойноhоо оролдон, иишэ тиишэ нилээд аяншалhан байгаа. Тиигээшьегүй яахаб. Тэрэнэй шүтэдэг хүндэтэ уран зохёолшо, hанаа сэдьхэлэйнь багша Максим Горький залуу наhандаа мүн лэ арад зонойнгоо байдалые мэдэжэ абахын тула орон соогуураа аяншалан ябаhан байна бшуу.

М. Горькиие «hажаалдажа ябаhан» Алексей Уланов тэрэ үедэ шүлэгүүд болон очеркнуудые бэшэжэ эхилhэн юм. Ажабайдалай ёhото шүлэ ууjа үзэhэн, түрүүшынгээ шүлэгүүдтэй тетрадьнууд болон газетэнүүдые үргэлhэн Уланов 1932 ондо Улан-Удэ ерэhэн байна. Ургажа ябаhан залуу поэт байhандань эндэ халуунаар угтаа hэн. Уран зохёолдо хабаатай элдэб суглаанда, вечернүүд болон дискуссинуудта Алеша Уланов эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг болоо hэн. Үнинhөө хойшо дууража байhанаа hэриhэн Бурят ороной уран зохёолшодой ажал тухай, hаяхан мүндэлэн хүгжэжэ эхилhэн бурят литературын хуби заяан тухай халуун хөөрэлдөөнүүд тэндэ болодог бэлэй.

Залуу поэт олоной дунда түргөөр хүндэтэй болобо. Алексей Ильичые уданшьегүй уран зохёолшодой союзай эмхидхэлэй секретарь болгожо hунгаhан юм.

1936 ондо Бурядай номой хэблэл Улановай шүлэгүүдые «Заглик» гэжэ нэрэтэй согсолбори болгоод хэблээ hэн. Эдэ шүлэгүүд гол түлэб бусадые дууряажа бэшэгдэhэн байшье, залуу шүлэгшын «хүбшын оёорhоо» гаража ерэhэниинь, «ороноо хүндэлэн ото ябаhаниинь» бүри тиихэдэ элеэр харагдаа бэлэй.

Москвадахи багшанарай институдта hуража байхадаашье, литературна хүдэлмэреэ орхёогүй. Институт дүүргэhэнэйнгээ hүүлээр Тарбагатайн аймагта багшалха үедөө шүлэгүүдэй шэнэ ном хэблүүлээ hэн.

Тэрээн соо ороhон шүлэгүүд түхэл маягаараа өндоо, уран бэрхээр бэшэгдэнхэй байгаа.

«Дүлэтэ нарандал хаагууршье
Дүрыш, зүрхэмни, гэрэлтүүлыш.
Ажалаар гиигүүлhэн жаргалда
Абаашыш, зүрхэмни, хүтэлыш!»

—гэжэ поэт бэшээ hэн. Эндэ жэшээ болгогдоhон дүрбэн мүрые Алексей Улановай литературна, научно-педагогическа ажал-ябуулгада эпиграфаар табижа болохо юм. Түрэл нуга, холын хойто зүгэй нүхэр, Байгал далай, Киевэй басаган, гуниглал болон бусад тухай бэшэхэдээ Эхэ орон, байгаали, арад зондоо дуратай байhанаа батална.

Поэтическэ шэнэ түхэл маяг ходо бэдэрнэ. Гүнзэгы удхатай, уран найруулгатай шүлэгүүдынь түхэл маягаараа заримдаа М. Светловой «Гренада» гэдэг суута шүлэгые, С. Есенинэй «Персидскэ аялгануудые» hануулна.

Залуу совет гүрэн үдэр ошохо бүри ургана, шэнэ hонин темэнүүдые асарна. Тиигэжэ поэт шэнэ шүлэг, дуунуудые зохёоно. Тэрэнэй шүлэгүүдэй номой эхиндэ табигдаhан шүлэгтэ иимэ мүрнүүд бии:

Саридаг тайгын дундаhаа,
Саян үндэр уулануудhаа,
Ангарай баян дайдаhаа,
Аажам элдин талаhаа
Хүрин шарайтай хүнүүдэй
Хүхюун согтой дуунуудые
Залуу hалхин асаржа,
Зоной дээгүүр ханхинуулнал.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайн эхилжэ, солдат Уланов фронт ошоо hэн. Сталинград шадарай хатуу тулалдаанда хабаадалсажа шархатаад, Алексей Ильич сэрэгэй албанhаа табигдаа бэлэй. Һургуулида яажа ном заахые hургадаг Москвагай институдай дэргэдэхи аспирантурада 1946—1948 онуудта hуралсаад, педагогикын эрдэмэй кандидадай нэрэ зэргэ олохын тула диссертаци бариhан юм. Һүүлээрнь Бурядай, Читын, Таджигай багшанарай институдуудта литературын багшаар удаа дараалан хүдэлөө. Багшалхынгаа хажуугаар литературын, арадай аман зохёолой зарим асуудалнуудые шэнжэлбэ. Бурят литература тухай, П. Зориной шүлэгүүд тушаа, Н. В. Гоголиин зохёолнуудай удхашанар тухай, мүн хэдэ хэдэн статья бэшэжэ хэблүүлээ.

Арадай аман зохёол тухай тэрэнэй бэшэhэн хүдэлмэриhөө 1953 ондо хэблэгдэhэн Бурядай үльгэр туужа «Гэсэрынь» тон шухала юм. Энэ зохёол hайнаар угтагдаа бэлэй. Ленинградай «Звезда» журнал (1956 он) тэрэнпие hайшааhан статья толилоо hэн. А. И. Уланов энэ зохёол соогоо «Гэсэрэй» үнэнтэ удхые, арад зонhоо үндэhэтэй байhыень тодоруулан харуулаа.

«Бурят зоной ехэ үльгэр туужанууд» гэжэ 1957 ондо гараhан томо зохёол соогоо тэдэнэй онсо шэнжые, хүгжэлтын замыень харуулаа.

СССР-эй арадуудай аман зохёол соо Бурядай үльгэр туужанууд горьтойхон hуури эзэлнэ. Нүхэр Уланов —Бурят арадай аман зохёол шэнжэлдэг эрдэмтэ мүн. Аман зохёол шэнжэлэгшэдэй бүхэсоюзна зүблөөн дээрэ элитэ эрдэмтэд Алексей Ильич Улановые аман зохёол шэнжэлгээр ороной суута эрдэмтэдэй нэгэндэ тоолоhон юм.

Мүнөө нүхэр Уланов «Бурядай аман зохёол болон литература» гэжэ ном гаргажа байна. «Гэсэрые» ород хэлэн дээрэ оршуулжа байнхай.

Бурят арадай поэт, эрдэмтэ Алексей Ильич Улановта саашадаа бүри ехэ амжалта туйлахыень хүсэе!

Иннокентий НИМ.

НЮТАГ ХЭЛЭНҮҮДЫЕ ГҮНЗЭГЫГӨӨР ШЭНЖЭЛХЭ

...ССР-эй Наукануудай Академи... Сибирьтэхи отделениин харь... Бурядай комплексно эрдэмшэнжэлэлгын институт хэлэ бэшэг ...шэнжэлхэ экспедици нёдондо зун ... нютагуудта гаргаhан юм. Тэ... экспедициин отрядууд республи...арбаад аймагуудаар ябажа, ... хэлэнүүдые шэнжэлhэн бай... Тэдэнэй хэдэн hарын туршада ... хүдэлмэриинь дүн согсологдүүрэбэ.

... Нүхэр Ц. Б. Цыдендамбаевай ...лhон экспедици Закаменай ...нта нютаг хэлэ анха түрүү...хэз шэнжэлээ.

...энэр хэлэ шэнжэлхэ талаар ...эн материал суглуулжа, сар...-цонгоолнуудай үльгэр, онто...низа бүриин домог, закамен ...дудай угай домогууд, оньhон ...уд, таабаринуудые, нютагай ... зоной хубсаhа хунарта хамаа...нографическа олон хэрэгсэл ...жэ абаhан юм.

...педицидэ хабаадагшад Зака... бурядуудай уг гарбалые то...йлоо. Эндэ хонгоодор, шошоо... гарбалтан диилэнхинь болохо ... Энэ аймагай Санагын буря... угай бэшэг (Хужарта тос... ахадүүнэр Вандуй, Буда... Жалсановтанай гараараа бэ...), бүхы закамен бурядуудай ... бэшэг (Цакир тосхоной 65 ... Дэмпил Гармаевай буул... оложо абаа.

...мен бурядуудай нютаг хэ... танилсаад байхадаа, тэдэ...ксикэ, фонетикэ тухай, юрэн... тэндэхи нютаг хэлэнэй бай... тухай зарим тэды тоб... хэхээр болоно. Закаменайхидай нютаг хэлэн өөрынгөө онсо шэнжээр—(урдань багсаадаг байhан ёhоор), сартуул-цонгоолнуудай хэлэндэ бэшэ, харин уг гарбал нэгэтэй Түнхэнэй бурядуудай хэлэндэ тон дүтэрхы байна. Нёдондо нютаг хэлэнүүдые шэнжэлхэ экспедици закамен бурядуудай хэлэ шэнжэлэлгын эхи табяа гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Энээниие hайса шэнжэлжэ дүүргэhэн хойно, тэндэхи бурядуудай нютаг хэлэн тухай монографи бэшэгдэхэ юм.

II. Сартуул хэлэ шэнжэлхэ экспедици энэ жэлдэ сартуул зоной уг гарбал тодорхойлхо гол зорилготой байhан юм. Сартуул бурядууд угайнгаа эхи захые, тэрэшэлэн Монголhоо Бурят орондо сартуулнуудай хайшан гээд ерэhэн тухай, тэдэнэй ёhо гурим, үг заншалда хамаатай домогуудые hайн мэдэдэг байха юм.

Нютаг хэлэнүүдые шэнжэлхэ экспедициин суглуулhан баримтануудые тобшолходо, сартуул хэлэн өөрынгөө шанараар ниитэ нэгэн хэлэн гэжэ харагдаа. Энэ экспедици сартуул хэлэ шэнжэлхэ талаар манай институдай эмхидхэhэн хоёрдохи экспедици болоно. Тэндэхи нютаг хэлые шэнжэлжэ дүүргэхэдээ, И. Д. Бураев 1960 ондо «Сартуулнуудай нютаг бурят хэлэн» гэhэн монографи бэшэхэ.

III. Цонгоолнуудай нютаг хэлэ шэнжэлхэ экспедицидэ хабаадагшад лексическэ материалай хажуугаар, урда сагай цонгоолнуудай уг гарбал тодорхойлhон түүхын материалнуудые суглуулалсаа.

Халха-монгол, ашабгад гарбалтан цонгоолнуудтай алишье талаараа нягта холбоотой гэжэ цонгоол угтанай хэлэ шэнжэлhэн отрядай материал харуулна. Ашабгад гарбалтай бурядууд эхирэд-булагад угтанай зарим хуби болохо байhаниинь мэдээтэй.

Нютаг хэлэнэйнгээ талаар «үндэhэн» цонгоолнууд ехэнхидээ Сэлэнгын аймагай Ноёхон, Селендума, Тамча, Үбэр-Дзөөхэй. Юрөө тосхонуудта, тэрэшэлэн Кудара-Сомон шадархи Үлзыт, Мөөрөөчи, Кяхтын аймагай Ехэ-Нёго, Бичурын аймагай Харлан тосхонуудта ажаhуудаг юм.

Тус экспедици цонгоол гарбалтанhаа гадна, халха монгол угтай зарим бурядуудые элирхэйлээ. Эдэнь Сэлэнгын тэрэшэлэн Кударын, Кяхтын аймагуудта hуурижалтай хатиган, атиган, үдзөөн, баатад, хотогод, наймантан, үймөөнтэн, уряанхид, табангууд, харнууд, абагад гэхэ мэтэ болоно. Кударын аймагта диилэнхыдээ ашабгад гарбалтан ажаhуудаг гэжэ тодорхойлбо. Ашабгад гарбалтай бурядуудай дунда Сорьелто, Цахалиг, Суудзай, тэрэшэлэн Сэлэнгэдэхи Чоно гэжэ урагууд илгардаг байна. Эдэнэр эхирэд-булагадуудтай нэгэн гарбалтай. Гэхэ зуура ашабгад зоной хэлэн эхирэд-булагадуудайхидhаа тад ондоо, бүри сонгоолжошонхой.

Дээрэ заагдаhан гурба—дүрбэн аймагуудаар тарашаhан цонгоолнууд нэгэ ниитэ хэлэтэй гэжэ тоблогдоно, тиихэдээ халха-монголнуудай, хори бурядуудай хэлэнhээ ондоошог гэжэ экспедициин материал харуулна.

Цонгоол хэлэнэй онсо илгаае грамматикын бүлэгүүдтэй сасуулжа харабал, энэ хэлэн лексикын талаараа монгол, бурят хэлэнүүдэй үгэнүүдтэй холисолдонхой, фонетикын талаараа монгол хэлэндэ, морфологи, синтаксисай талаараа хори бурят хэлэндэ дүтэрхы болоно.

IV. Баргажанай, Курумканай аймагуудаар ябаhан экспедициин отряд тэндэ hуурижалтай бурядуудай хэлэн юрэнхыдөө нэгэ түхэлтэй гэжэ тодорхойлоо.

Баргажан хэлэн, нэгэ талаhаа, литературна хэлэнэй шэнжэтэй гэхэ гү, али зүүн бурядуудай хэлэндэ дүтэрхы, нүгөө талаhаа эхирэд-булагадуудай нютаг хэлэндэ баhал дүтэрхы зүйлөөр олон. Тиимэhээ хэзээ нэгэтэ баргажан бурядууд эхирэд-булагадуудтай хамта hууhан гэхэ гү, али урда сагта эдэнэр нэгэ ниитэ уг гарбалтай байhан болоно. Гэхэ зуура мүнөөнэй баргажан хэлэн онсо өөрсэ шэнжээр элбэг. Тиигэжэ баргажан хэлэн далайн хойто, далайн урда тээхи бурядуудай хэлэнhээ илгарна.

V. Түнхэнэй, Кабанскын, Байкало-Кударын аймагуудаар урдань ябаhан экспедицинүүд лексикын асуудалда анхарал багаар табиhан байгаа. Тиимын тула энэ жэлдэ миниие хүтэлбэрилhэн экспедици тэндэ hуурижалтай бурядуудай нютаг хэлэ шэнжэлхэ баримтануудые суглуулхаhаа гадна, эдэ аймагуудта дэлгэрэнхэй нютаг хэлэнэй лексикые шэнжэлхэ гол зорилго табяа hэн. Манай экспедици Түнхэнэй бурядуудай уг гарбалые тодорхойлhон байна.

Саянай шэлын хормойе зубшаhан Моондо, Туран, Хойтогол, Холтосон, Холбоото, Уляасан гэхэ мэтэ эгээл холын тосхонуудаар hоёод, hойhод, тэртэд, хонгоодор угтан нютагланхай. Эндэхи бурят зоной хахадынь шахуу хонгоодор угтан болоно. Нүгөө хахадынь ондоо уг гарбалтай.

Түнхэндэхи Эрхүү голые зубшажа 21 ондоо угтан нютагладаг. Эдэмнай: долоонгууд, донгойд, буруудхатан, шалдаарнууд, эрсиисхэд, онход, тахад, мандайд, хоршонууд, шошоологууд, зунгарад, енгүүд, табалангууд, хүрхүүд, турайд, тулмашад, харьбяад, ирэн, уляабад, далхайд угтан болоно. Эдээнhээ гадна хонгоодор, hойhод, тэртэд угтан эндэ баhал олон дайралдана.

Түнхэндэ хамтадаа 25 ондоо угтай бурят зон ажаhуудаг. Эдээн соо хонгоодор угтан диилэнхи олониинь болоно. Хонгоодор угтан Түнхэнhээ гадна, мүн Закаменда, Ахада, Эрхүүгэй областиин Унгада, Ангарай эрьеэр ажаhуудаг.

Хонгоодор угтан Өөлэд монголhоо таhарhан юм гэжэ тэдэнэй түүхэ домог гэршэлнэ.

Түнхэнэй нютаг хэлэн тушаа олон статья, диссертаци бэшэгдэбэшье, хэлэнэйнь баялиг тусхайлан шэнжэлэгдээгүй, литературна хэлэнэй словарьта хүсэд ороодүй гэжэ манай экспедициин суглуулhан баримтанууд харуулна. Энээн тухай үшөө юун гэршэлнэб гэхэдэ, манай экспедици тэндэ hарын турша соо байжа шэнжэлэлгэ хэхэдээ, литературна хэлэндэ абтаагүй, тэрэнэй словарна бүридэлдэ оромоор олохон үгэ бэшэжэ абаhан байха. Тэрэшэлэн Кабанскын, Байкало-Кударын бурядуудай нютаг хэлэнүүдтэ баhал иимэрхүү юумэнүүд бии байгаа. Энээн тухай саашадаа тогтожо, тодорхойгоор хэлэхэбди.

Түнхэнэй бурядууд урда сагhаа хойшо мал ажал эрхилдэг, ан гүрөөл агнадаг байhан түүхэтэй. Тиимэhээ нютаг хэлэниинь ехэнхидээ эндэ эрхилдэг ажахыгаа үндэhэ болгоhон үгэнүүдтэй юм. Гэхэтэй хамта мал ажал дахаhан эндэхи нютаг хэлэн илангаяа гол газарай гэхэ гү, али тодорхойлбол, Эрхүү мүрэнэй адагаар нютагжаhан бурядуудай хэлэн Эрхүү мүрэнэй эхеэр гэхэ гү, али Саянай боорёор hуурижаhан бурядуудай хэлэнhээ нэгэ бага ондоошог байна. Эрхүү мүрэнэй эхеэр hуурижалтай бурядууд хайнаг, hарлаг үхэрнүүдые тэжээдэг гээшэ. Тэдэнь нютагай байгаалида тааража үдэдэг юм.

Эндэхи зон тиимэ мал тушаа янза бүриин нэрэнүүдые хэрэглэдэг. Жэшээнь, хайнаг—hарлаг монгол үнеэн хоёрhоо гараhан түл, ортоомо—hарлаг хайнаг хоёрhоо гараhан түл, уhа гүзээн гэдэгынь ортоомоhоо гараhан түл, хүхэ-нюдэн гэдэгынь уhа гүзээнhээ гараhан холимог үүлтэр гэгдэдэг. Тиихэдээ хүхэ-нюдэн гээшэнь дүрбэдэхи үеын тугал болоно. Зари гэдэгынь заhагдаhан, дүнэнhөө үнгэрhэн, эмээлээр унагдаха оро.

Мүн ондоошье түрэлэй адууhа малда хамаатай үгэнүүдые олообди. Жэшээнь: «үүгнэхэ»—«мөөрэхэ» (үнеэн тухай); «хүлзэхэ»—«мычать» (hарлаг, хайнаг малнууд тухай); тииргэн—малай байрладаг газар гү, али хашаан; үхэр дээжэлхэ —үнеэгээ түрүүшынхеэ hааха; гутаарлаха—үнеэ гурбадахяа hааха; гутаар hүн — гурбадахяа hаахада гараhан hүн; мүн баhа гутаар гээшэ (баргажанайхяар болоходоо) тугалаарнь эбилгэжэ хоёрдохёо hаахада гараhан hүн гэхэ мэтэ.

Түнхэнөөр гарадаг Саянай шэлэдэ, Хамар Дабаанда ан гүрөөл элбэг юм, тиигээд тэндэхин хэтэ заяанhаа хойшо агнуури хэдэг байна. Агнуурида хамаатай үгэнүүд

(Түгэсхэлынь 4-дэхи нюурта)

Ажалайнгаа бүтээсые дээшэлүүлнэ

Шахтада проходчик газар доогуур харгы гаргахадаа али болохо арга хэрэглэн, нүүрһэ малтан абахын түлөө ехэ хүдэлмэри хэдэг байха юм. Горнягуудай дунда проходчигууд олон байдаг. Тэдэнэрэй ажалһаа шахтын бусад хүдэлмэри дулдыдадаг.

Галуута-Нуурай шахтануудта нүүрһэ абалга, тэрэнике малтажа унагаалга һүүлшын хэдэн жэлһээ хойшо оньһожоруулагдаһаар байна. «Горняк», «Донбасс» гэжэ нүүрһэнэй комбайн шахтёрнуудай ажал ехээр хүнгэдхөө. Эдэ комбайнууд имагтал нүүрһэ малтан абадаг газарнуудта хэрэглэгдэдэг болоо.

Тиихэдэ бэлэдхэлэй хүдэлмэри хэхэ проходчигуудай ажалладаг газарта тэдэнэрэй ажал оньһожоруулагдажа бирагдаагүй байгаа һэн.

Хүндэ хүшэр тэрэ ажалда хойшолонгүй эсэс табигдаа. Март һарада рудоуправлениин 7/8 шахтада проходческо «ПК-3» маркын комбайн анха түрүүшынхеэ асарагдаба. Энэ комбайниие бүтээсэ ехэтэйгээр ашаглахын тула шахтын механизаторнууд — механигууд Суранов, Медведев гэгшэдэй хүтэлбэри доро «0–5» маркын машиные ашаа тээдэг болгон тэрээндээ тааруулһан байна.

Мүнөө тэрэ комбайн шахтын 26-дахи пластда ашаглагдажа байна. Уралан нарижуулагдаһан комбайн нүүрһэ түнхижэ абаха, хэмхэлжэ унагааха, малтагдаһан газар тулгалха, нүүрһэ абаха бүхы хүдэлмэридэ хэрэглэгдэнэ. Комбайнда хүдэлжэ байһан юһэн хүдэлмэришэдтэй комплексно бригада урданайхиһаа хоёр—хоёр хахад дахин ехэ бүтээсэтэйгээр ажаллана.

Ф. Моренец.

Модошод шанда хүртэбэ

Модо бэлэдхэлэй промышленностиин хүдэлмэришэдэй профсоюзай областной комитет, «Забайкаллес» комбинат республикынгаа леспромхозуудай модо бэлэдхэлэй пункт болон мастерска участогуудай хоорондо дэлгэрһэн мүрысөөнэй февраль һарын дүн һаяхан гараба.

Модо бэлэдхэлгэ дээрэ бүхы машина, техникээ һайнаар ашаглажа, ажалайнгаа бүтээсые эрид дээшэлүүлһэн Шулуутайн леспромхозой Г. Ружило гэгшын хүтэлбэрилдэг мастерска участогайхид мүрысөөндэ түрүүлжэ гараба. Энэ участогайхид модо бэлэдхэн таллуулха февраль һарынгаа даалгабарине 130 процент дүүргэһэн байна. Иимэ амжалта туйлаһанайнгаа түлөө тус участогайхид профсоюзайнгаа ЦК-гэй дамжуулһын Улаан туг нэгэдэхи мүнгэн шантагаар абаба. Хоёрдохи мүнгэн шангууд Хандагайн леспромхозой нүхэр Шань, Байгалай леспромхозой Апорович гэгшэдэй хүтэлбэрилдэг мастерска участогай модошодто барюулагдаба. Тиихэдэ Хандагайн леспромхозой мастернууд нүхэд Грехов, Бутаков гэгшэдэй даадаг участогууд гурбадахи мүнгэн шандада хүртэлсөө.

Н. Тюрнев.

„Сэлгеэхэн нютагайм сэнгэлигтэ"

Һаяхан Бурят драмын театр мэдээжэ драматург Ц. Шагжинай зохёоһон «Сэлгеэхэн нютагайм сэнгэлигтэ» гэжэ гурбан үйлэтэй шэнэ зүжэг табяа.

Зүжэгэй гол удхань—хүнүүдые коммунистическэ ёһоор хүмүүжүүлхэ, түрүү хүнүүдэй коммунистическэ ажал тухай хэлэгдэнэ.

Зүжэг соохи бүхы үйлэнүүд манай республика дотор болоно. Бурят нютагай баян байгаали, хүгжэжэ байгаа худөө ажахы, колхозой түрүүшүүл, коммунистическэ ажалай бригадын гэшүүд болон тэдэнэй хүсэл эрмэлзэл, һайн һайхан һанал бодол зүжэг соо харуулагданхай. Фермэ дээрэ үхэр адуулдаг Гэндэн (артист В. Самандуев), колхозой түрүүлэгшэ Ашата Арсаланов (БурАССР-эй арадай артист Б. Вампилов), коммунистическэ ажалай бригадын гэшүүд һаалишад Баярмаа, Сэрэгмаа (артистнар З. Базарова, Н. Шагдарова), залуу уран зохёолшо Жаргалов (артист Ц. Пурбуев), клубай харуулшан Дэлэг ахай (БурАССР-эй габьяата артист Б. Дамдинов) болон бусад ажалай амжалта туйлажа, коммунизм байгуулха, худөө ажахыгаа хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ хэрэгтэ һаад тойбо ушаруулдаг зарим нэгэн хүнүүдтэй тэдэнэй эрид шууд тэмсэхэнь зүжэг соо харуулагдана. Тэдэнэр бултадаа нэгэл хүсэл эрмэлзэлтэй байбашье, өөрэ өөрын онсо шэнжэтэй, абари зантай байһыень драматург Ц. Шагжин яһала үнэншэмөөр харуулаа.

Колхоз хото хоёрой хоорондо ябуулташа, хонжоо наймаа ходо хэдэг Жоржоохой (РСФСР-эй арадай артистка Н. Гендунова), хүнгэн зантай, хуурмаг ябадалтай Ондроон (БурАССР-эй арадай артист И. Миронов) гэдэгүүдэй колхозой хүгжэлтэдэ һаад тойбо ушаруулхаяа һэдэдэг, тэрэнэн һанал бодол гаргадаг байһаниинь зүжэг соо хурсаар шүүмжэлэгдэнэ.

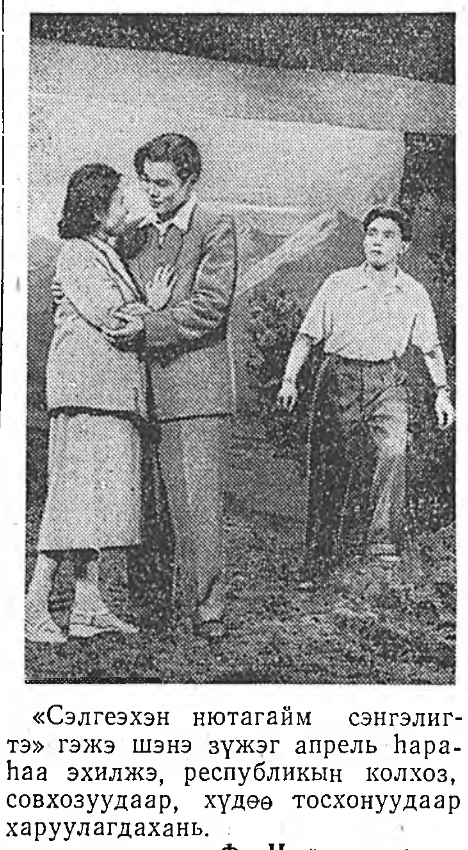

«Сэлгеэхэн нютагайм сэнгэлигтэ» гэжэ шэнэ зүжэг апрель һарадаа эхилжэ, республикын колхоз, совхозуудаар, худөө тосхонуудаар харуулагдахань.

Ф. Цыренжапов.

Монголой мэргэжэлтэд бусаба

Хани барисаата Монголой Арадай Республикаһаа худөө ажахын хэдэн мэргэжэлтэд Улаан-Үдэдэ һуралсал гарахаяа ерэһэн байгаа. Монголой һангай ажахынуудай директорнууд Бумсан, Цэрэночир, Санжижамц, Загдагочоо, нягталан бодогшо Пүрэвжав гэгшэд үйлэдбэриин-техническэ һуралсал гарахын тулада Бичурын, Сэлэнгын, Кяхтын, Борьёогой болон бусад совхозуудта эльгээгдэһэн байгаа.

Тэдэнэр зургаа һарын туршада Бурядай АССР-тэ байха зуураа совхозой үйлэдбэриин эмхидхэлтэй, хонишод болон һаалишадай хүдэлмэритэй, худөө ажахын шэнэ шэнэ техникэтэй танилсаһан байна.

Республикымнай совхозуудаар үйлэдбэриин-техническэ һуралсал гараһанайнгаа һүүлээр, Монголой мэргэжэлтэд Эрхүү хото ошожо, өөһэдынгөө эрдэм мэргэжэл дээшэлүүлхэ хоёр һарын курса амжалтатайгаар дүүргэһэн байна. Тэрэ курсада байха үедөө тэдэнэр совхозой үйлэдбэриин экономико, ажалай эмхидхэл, худөө ажахын шэнэ түхэлэй машина, зэмсэг, худөө ажахын ургамалнуудые оньһожоруулаһан аргаар тариха, ургуулха, хурааха бүхы хүдэлмэри шудалаа. Гадна газар таряалан, ургамал, мал ажал тухай болон бусад асуудалаар лекци шагнаа.

Манай республикада ерэжэ, үйлэдбэриин-техническэ һуралсал гаран Монголой Арадай Республикын худөө ажахын мэргэжэлтэд нютагаа һаяхан бусаба.

В. Шнайдер.

Колхозууд томодхогдобо

Февраль болон март һарын эхээр Хоринн аймагай колхозуудта үнгэргэгдэһэн тоосоото болон тоосоото-һүнгүүлиин суглаанууд дээрэ колхозуудай нинтын ажахые ашагтайгаар хүгжөөхэ тухай асуудал табигдаһан байгаа. Тэндэ жэжэ артельнүүдые хамтаруулан томодхохо тухай зүб шиидхэбэринүүд абтаа.

Анаагай гол дээрэ оршодог «Коммунизм», «Путь Сталина» колхозууд хамтаржа, «Дружба» колхоз болобо. Мүн Үдэ голой «Улаан одон», «Путь к коммунизму» колхозууд нэгэдэн, «Авангард» гэжэ томохон ажахы болоо.

Г. Ямпилов.

ХИЛЫН СААНАҺАА

США-гэй компартиин мэдүүлгэ

НЬЮ-ЙОРК, мартын 26. (ТАСС). США-гэй конгрессэй гадаадын болон дотоодын политикые буруушааһан мэдүүлгые США-гэй компарти хэблэлдэ дамжуулһан байна. Мэдүүлгэ соонь ингэжэ хэлэгдэнэ: «Гүрэнэй мүнгэ зөөриин ехээр үрилтэдэ орожо байбашье, монополинууд үнэ сэн өөһэдынгөө дураар дээшэлүүлнэ. Конгрессэ һүүһан тэдэнэй агентнууд—республиканецууд болон демократууд—профсоюзуудые газаашалхын тулада үрэ ехэтэй. тиигээд бүхы мэхэтэй хуулиин проект гаргуулхые эрмэлзэн, хоорондоо мүрысэнэ. Орон дотор 5 миллион хүдэлмэрингүйшүүлэй бии болобошье, правительство, конгресс ямаршье хэмжээ абанагүй».

Демократитай тэмсэхын тулада конгрессэй мүрдэлгэ хэдэг комиссии ехэ мүнгэ зөөри, ехэ эрхэ түлөөлэлгэ абаһан байха юм гэжэ мэдүүлгэ соо саашадаа хэлэгдэнэ.

США-гэй конгрессэй гадаадын политическэ хараа шэглэл тухай мэдүүлгэ соо ингэжэ онсолон тэмдэглэгдэнэ. Конгрессэй ябуулгаһаа уламжалан, «Дайнай номнол улам шангадана, ядерна зэбсэгээр заналтануудхэгдэнэ. Юуб гэхэдэ, манай милитаристнууд болон монополистнууд Германида урдань нацистка генералнуудай байһан хүнүүдые сэрэгэй дээдэ тушаалнуудта табюулна; манай гүрэнэй департамент Германие дахяад зэбсэглэхэ, Германиин милитаристнуудые ядерна зэбсэгээр хангаха гэжэ хүсэнэ. Гитлертэ засагые үгэһэн круппоскэ томо баяшуулай трестнүүд һэргээгдэнэ. Берлиндэхи байдалай шахардуу шанга болоһониинь Вашингтоной, Уолл-Стридэй политикаһаа шалтагаална. Энэ ушар бүхы дэлхэй дээрэхи эб найрамдалда аюул тохёолдуулна».

Сэрэгэй идхалганууды шангадахан, томо корпорацинуудай ашаг олзоёо угаа ехээр дээшэлүүлжэ байхадань, американецуудта элдэб эсын налогууд улам ехээр ашаг-

дана гэжэ мэдүүлгэ соо заагдана.

Францидахи событинуудһаа, ... даанхай байдалай болон дарла... һаа сүлөөрхын түлөө Африкын ... тын Америкын арадуудай тэмсэл... һүргаал абахыень Америкын ... дые США-гэй компартиин ... нальна комитет уряална. «Хүд... ригүйдэлгые усадхаһан, баян ... гэр байдалтай боложо байһаа... дэлмэришэдэй хуби заяана... ээрд болоһон социалистическэ ... нүүдай асари ехэ туйлалтану... һайнаар ойлгон мэдэжэ байгаа... Америкын хүдэлмэришэд, ... жинрэй хүнүүд ехээр зориско... һэн».

Маккартиин хархис гуримда ... гүүсэн, профорганизациин ... негрнүүдэй эрхэ сүлөөгэй түлөө ... найрамдалай түлөө өөһэдынгөө ... хэһэн тэмсэлэй дүй дүршэлһэ... гаал абахыень Америкын хүд... ришэдые США-гэй компартиин ... на. Олонинтэ арад зоной дэмжэ... дэ түшэглэн, конгрессэ иимэ ... тэ хэхэ шухала гэжэ мэдүүл... онсолон тэмдэглэгдэнэ: «Дэ... идхалгануудые, заналтануудые ... һэн үгэ хэлэлгые зогсооха, үү... лон баруун оронуудай хооро... хэлсээ хэжэ, ядерна туршалта ... яраалтайгаар зэбсэгжэлгые бол... ха, Берлиндэхи шахардуу бай... гуримшуулхын, уласхоорондын ... шүүрин һуларуулхын, хүйтэн ... болюулхын тулада правительс... нуудые толгойлогшоноорой ... зарлаха, Хитадай Арадай Рес... ликые мэдэрхэ, тэрэнэйтэй та... һайн харилсаа тогтооху. Зүүн ... лон баруун оронуудай хоорон... худалдаа наймаа эрхилхэ, ... арадуудай эбтэйгээр, хани ... саатайгаар зэргэ оршон байх... хай үгэеэ ойлгохоор». Худэлм... шэдтэ харша бүхы хуулинуудые ... люулха, салин хүлһэ доошолу... гүйгөөр хүдэлмэриин неделие ... гони болгохо, негрнүүдтэ тэгшэ ... хэ олгохон хуули гаргаха хэрэ... гэжэ мэдүүлгэ соо мүн лэ заагда...

Дээдэ тушаалтанай зүблөөн заатагүй зарлагдаха ёһотой

БЕРЛИН, мартын 26. (ТАСС). Зүүн болон баруун оронуудай гадаадын хэрэгүүдэй министрнүүдэй зүблөө, тэрэшэлэн правительствонуудые толгойлогшонорой зүблөө зарлаха хэрэгтэ һаад ушаруулха болод ФРГ-гэй правительствын баримталдаг байһаниинь ФРГ-гэй правительствын, хамагай түрүүндэ канцлер Аденауэрай, оборонын министр Штраусай һүүлэй үедэ хэһэн мэдүүлгэнүүдһээ харагдана гэжэ ГДР-эй олонинтэ зоной хэблэл тоолоно. Баруун Германиин милитаризм хадаа эб найрамдалай, Европодохи шахардуу байдал бүрилүүлхэ ябадалай гол дайсан, хамагай түрүүндэ немец арадай гол дайсан гэжэ Американ Ассошиэйтэд Пресс агентствын корреспондентдэ Штраусай хөөрэлдөөн болоно гээд «Берлинер Цейтунг» газетэ түрүү бэшэг соогоо дэгэлэнэ.

Боннско правительство Германитай эбэй договор баталха ... усаудалые, Берлинэй асуудалаар зүбшэн хэлсэхые буруушааһан, тэрэ ехэ «хүйтэн дай» үргэлжэлүүлхые хүсэнэ. Аденауэр, Штраус, тэдэ баригшадай мэхэ гохо ушаргые гаргаа һаань, правительствонуудые толгойлогшонорой зүблөөн заатагүй болохо ёһотой гэжэ «Бауэрн-эхо» газетэ түрүү бэшэг соогоо онсолон тэмдэглэнэ.

Франциин ажалшадай тэмсэл

ПАРИЖ, мартын 26. (ТАСС). Ажалшадай байдал һайжаруулха тухай өөһэдынгөө эрилтэнүүдые хангуулхын түлөө тэмсэлэй үдэр Франциин химическэ, шэлэй промышленностиин предприятинуудта мүнөөдэр үнгэргэгдөө. Ажалай бүгэдэ нинтын конфедерацида (ВКТ), Франциин Христос шажантай ажалшадай конфедерацида (ФКХТ) «Форс увриер» болон «бэеэ даанхай профсоюзуудай конфедерацида орогдог профсоюзуудай организацинууд иимэ үүсхэл гаргаһан байна.

Химическэ промышленностиин хүдэлдэг 300 мянга шахуу ... мэришэд салин хүлһэ 15 ... тээр дээшэлүүлхэ, нютаг ... та ажалай түлөөнэй ондо ... байлгые болюулха, мүн бусад ... түүдые хэхэ.

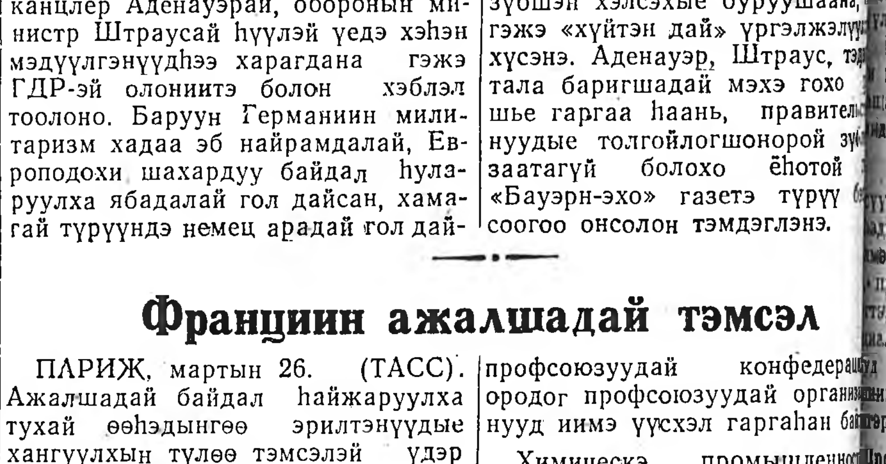

Мароико. Дэлгүүр дээрэ. Синьхуа агентствын фото.

Эфиопиин Император Хайле Селассие I гэгшэ Советскэ Союзда ерэхэ байһан тушаа

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ К. Е. Ворошиловай урда тэрэнь эльгээһэн уряалые Эфиопиин Дээдэ зэргэтэ Император Хайле Селассие I зүбшөөһэн байгаа. Энээнэй ёһоор император бүри һаяар СССР-тэ ... байһан хэрэгээр айлшаха ерэ... жэ хоёр тала үгэеэ ойлголсоо...

Редактор Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

КИНО „НҮХЭРНИ ХААНАБШИ?"

Лаху нютагай үзэсхэлэн гоё байгаали хүнэй дура татана. Тэндэхи үнгэрһэн зоной заншалта һайндэр жэл бүри августын 15-да болодог юм байна.

Зунай һайхан нэгэ үдэшэ һайндэрэйхээ хубсалһан согтой дорюун басагад, хүбүүд залуу наһанайнгаа хаба соо хатар наадана, дуу дуулана. Һайндэрэй ёһотой урматай хүхюугээр үнгэргэнэ. Тэдэнэй дундаа залуу ангуушан Чжа Та, тэрэнэй дурлаһан басаган На Ва бии. Амараг хоёрой инаг дуранайнгаа охиие сээжээрээ амилжа ябаһан золтой һайхан тэрэ үдэшые, Лахугай залуушуулай наада зугаае гоминдаһайнхид ерэжэ таһалдуулна.

Нютагай зарим хүнүүд нэгэ ехэ мүрэнэй нүгөө эрьедэ тэрьедэн гарана. Үлэһэн заримыень гоминдаһайнхид алажа, хюдажа оробо. Эндэхи залуу ангуушад тиимэ муу муухай аашые хаража байха аал. Бултадаа номо годли барижа, дайсадайнгаа урдаһаа тэмсэжэ оробо. Тэдэ хэды бэрхээр тулалдабашье, номо годлёор юу хэжэ бирахаб даа. Зайлашагүй сухарика баатай болоно. Залуу ангуушад барандаа шахуу алуулна.

Гансал Чжа Та хүндөөр шархатаһанайнгаа һүүлээр ой тайгын гүн руу орошоһон тула, залуу ангуушадай дундаһаа амиды үлэбэ.

Тэрээнһээ хойшо хоёр жэл үнгэрбэ. Арадай-сүлөөлэлгын арми Хитадай газар дайда дээрэһээ гоминданайхидые эсэслэн намнана. Арад зон шэнэ ёһоор ажаһуужа эхилнэ. Тиихэдэ На Ва өөрынгөө нүхэр Чжа Тае алуулаа гэжэ һанаад, унтаха нойрһоо, эдихэ хоолһоо гарашана. Тинбэ ябашье, Чжа Та амиды шэнгээр сэдьхэлдэнь һанагдадаг байба. На Вагай ролиие артист Сун Сюэ-цзюань тон һайнаар наадана. «Манай дуран урдажа байһан уһа мүрэндэл мүнхэ, тээд уһа мүрэн хатажа, шэргэжэшье магад, манай инаг дуран мүнхэл хадаа мүнхэ» гэжэ үнэн сэдьхэлһээ тэрэнэй хэлэжэ байхань харагдана.

Чжа Та хоёр жэл ой тайга соо байжа, зэрлигшэн алдана. Алуулһан нүхэдэйнгөө түлөө харюу үһөөгөө абахаб гэжэ һанал бодол Чжа Тагай һанааниһаань гаранагүй. «Шара хабаанууудтай» (гоминданайхидтай) тулалдаһаршье зүүдэлнэ. На Ватаяа хэзээ нэгэтэ уулзахашье аламбы гэжэ һанахадаа, гоминданайхидһаа зугадажа, хоёр жэлэй туршада ой тайгын гүн соогуур ябаба ха юм. Чжа Тагай ролиие артист Ван Цзе яһала һайнаар наадана гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй.

Лаху нютагта байгаалиин баялигые бэдэрхэ бүлэг хүнүүд ерэбэ. Тэдэнэр нэгэтэ бэдэрэлгэ хэжэ ябатараа, хүл нюсэгэн хүнэй мүр олоржорхино. Мүнөөһэн мүрдэһөөр тайгын гүн руу орожо, саашадаа Чжа Тае олоно. Сэрэгэй хубсаһатай хүнүүдые харахадаа, гоминданайхид гэжэ һанаад, Чжа Та ойро дүтэшье ерүүлнэгүй, номо годлёоро харбажа эхилнэ. Харин На Вагайнгаа жэмбүүрдэхээдэнь лэ манайхин гэжэ мэдэнэ. Тиигэжэ инаг хоёр уулзана.

Лахугай зоной заншалта һайндэр дахин эхилнэ. Тэдэ мүнөө һаад тойбо татаха юумэ байхагүй. Залуушуул дураа гоёор хүхинэ.

Чаньчуньдахи киностудиин 1957 ондо гаргаһан «Нүхэрни хаанабши?» гэжэ картинные манай республикын зон һонирхон хаража байна.

Р. Цыдыпов.

НЮТАГ ХЭЛЭНҮҮДЫЕ ГҮНЗЭГЫГӨӨР ШЭНЖЭЛХЭ

(Түгэсхэл. Эхиниинь 3-дахи нюурта)

Түнхэн нютагай хэлэндэ олон дайралдадагынь гайхалтайшье бэшэ. Жэшээнь, жэм—ангай зүргэ (булга, хэрмэнүүдэй ябадаг зүргэ). Ангуушад, энээнһээ удхалуулан, жэм дээрэ һаали табиха (булганай ябадаг харгы дээрэ өөрөө харбаха тэртэ табиха) гэжэ мэтэ.

Зэрлиг шубууд тушаа баһал олон ондоо нэрэнүүд дайралдадаг. Жэшээнь: сасяр—соохор далитай шубуун (шүрхын гарбалтай); галба гэдэгынь ангууриин, боро зүһэтэй шубуун (намаг газараар байрладаг); итаг шаарай—«сойка»; уһанибуха—будүүн хүзүүтэй, томо һабартай, ехэ толгойтой, олзобори ородоггүй шубуун; согсоон—суусагаалжан, сахалай—сахали; хайлгана; халзадай—халзан харгана (кабанскынхяар болохододо халзаабари) гэжэ мэтэ.

Кабанскын, Байкало-Кударын бурядуудай загаһа губшалгада хамаатай үгэнүүдээр олон. Загаһадай нэрэнүүдые дурдаха болоо һаа: зоодой — шанар муутай жэжэ омоли (түнхэнэйхээр—«пескарь»); тоһон яраахай—«голомянка» (Байгал нуурта амидардаг хад, амидагаар түрэдэг загаһан); могой ярааахай —пиявка (шүнаша хорхой); үхэр яраахай—«гальян»; тараасха гэдэгынь хөөлэнтин, «карась»; халзамай гэдэгынь заахан сурхай; тээли — «крупный язь»; булуусхай—«язь» (мухаршэбэрэйхээр— булуусхай гэдэгынь ялаагана); нюлгартулын жараахай; ёлоон —ёрмохи, пагаахай; алганай—алгана; шоошмой— сурхайһаа багашаг «травянка»; хадаран—хариус; һэлбэргүүн—«сиг»; хэльм—хилмэ (осетр); хостёрхо—бишыхан хилмэ; хаб загуулнай хабтагад—хаб загаһанай нэрбээ хул.

Загаһа бариха зэмсэг, хэрэгсэлнүүдэй нэрэнүүд гэхэдэ; аннуури—загаһа барилга; бармашыдлаха—бармашыгаар загаһа бариха; гэрдэхэ—гал түлижэ загаһа бариха (түнхэнэйхээр—гүрдэхэ гэхэ); удхуур—бургааһаар гүрэмэл харшаага; тибоосо—губшуур шэнгээдэг түмэр; гүльмэ—нарин капрон утаһаар гүрэһэн губшуур; хартха—губшуур хөөрүүлдэг модонууд; голиг—капрон губшуур шэнгээдэг түмэр; губшуур—пумаажан будэй утаһаар хүрмэгдэһэн ехэ губшуур гэхэ мэтэ үгэнүүд яһала олон байна.

Тэрээнһээ гадна: буйла тэмээн; буура тэмээн; атан тэмээн; энгин тэмээн; ботогон; тэмээнэй зогдор; тэмээшэн; тэмээн һүрэг; тэмээн хамбы; тэмээн жэн; бурантаг, буйлаха гэхэ мэтын үгэнүүд Кабанскын, Байкало-Кударын, тэрэшэлэн Түнхэнэй, Баргажанай бурядуудай нютаг хэлэндэ ушардаггүй байха. Тиин эдэ үгэнүүд Хоринн, Мухаршэбэрэй, цонгоол-сартуул угтай бурядуудай хэлэндэ олон, загаһа барилгада, һарлаг, хайнаг малда хамаатай үгэнүүд хомор байдаг гэжэ манай экспедици элирүүлээ.

Хэлэн гэшээмнай хүнэй хэдэг ажал дээрэһээ үндэһэлэн бүридэдэг, эрхилдэг ажал хүдэлмэридэнь хамаатай үгэ, терминүүд хэлэн бүхэндэ ходо хэрэглэгдэдэг гэжэ энэ ушар тодоор гэршэлэн харуулна.

Тиимэһээ худөө тала газарта һуурһаһан бурядуудай хэлэн мал ажалда хамаатай үгэ, терминүүдээр элбэгшье һаа, загаһа барилгатай холбоотой үгэнүүд, терминүүдээр хомор юм. Тиимэ болохолоороо Байгал шадарай бурядууд мал ажалда хамаатай үгэнүүдээр бэшэ, загаһа барилгада хамаатай үгэнүүдээр ушаргүй баян байдаг. Юуб гэхэдэ: революциин урда тэ, мүнөөшье загаһа барилга эдэ бурядуудай гол ажал болоно бшуу.

Тиимэһээ улад зоной хэлэн эрхилдэг ажалһаань дулдыдажа, үгынгөө баялигаар илгардаг.

Энээнһээ уламжалан бодоод үзэхэдэ, бурят хэлэмнай баялигай талааран ондо ондоо нютаг хэлэнүүдтэй территориальнашье талаараа тэрээн бэшээр хубаардаг байна.

Тинмэһээ бурят литературна хэлэн хадаа яряанай үгэнүүдые бага багааршье суглуулжа, хэлээ баяжуулжа байха гол зорилготой. Республика дотор хи олон янзын ажал эрхилдэг арад зоной хэлэндэ түшэглэжэ, манай литературна хэлэн баяжаха ёһотой.

Бурядай комплексно эрдэмшэнжэлэлгын институт һүүлэй үедэ бурят нютаг хэлэнүүдые гүнзэгыгөөр шэнжэлжэ захалаа. Энээнэй эсэстэ бурят хэлэнэй лексикын баялиг эли тодоор гараха зэргэтэй.

У-Ж. ДОНДУКОВ,
хэлэ бэшэг шэнжэлхэ эрдэмэй кандидат.

Адрес редакции: г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 26. Телефоны редакции: редактора—46-32, зам. редактора—32-74, отв. секретаря—27-37, отделов партийной жизни—34-05, экономики—47-59, пропаганды и местной информации—35-14, культуры и быта—24-74, писем и рабселькоров — 40-49, отдел переводов, корректорская—35-95, бухгалтерия—37-32. Для междугородных переговоров—16.

Н00996. Типография Министерства культуры Бурятской АССР. Зак. № ...